

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць.

Головний редактор М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу.

Редакційна колегія: Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова.

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviar.gov.ua.

Ідентифікатор медіа R30-01101

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 5 2025

ЗМІСТ

Коротко про головне

Офіційний візит Президента України В. Зеленського до Саудівської Аравії.....3

Звернення Президента України В. Зеленського3

Аналітика

Політичні акценти

Тарасенко Н.

Саміт лідерів Європи щодо України в Лондоні: ключові заяви і пропозиції в оцінках експертів.....4

Потіха А.

Скандал у Білому домі як відображення трампізму в сучасній політиці США: оцінки експертів і прогнози політиків.....19

Закіров М.

Підсумки спеціального засідання Європейської ради з питань підтримки України та оборони Європи.....27

Аулін О. Реакція країн Глобального Півдня на зміну зовнішньополітичного курсу США (за матеріалами іноземних ЗМІ)	32
---	----

Наука суспільству

Основні напрями діяльності НАН України.....	37
Сучасні дослідження та розробки академічної науки.....	44
Міжнародне співробітництво у галузі освіти і науки.....	50
Наукові видання НАН України.....	56

Проблеми розвитку соціальних комунікацій

Чуприна Л. Досвід використання програм штучного інтелекту Microsoft Copilot, Google Gemini в аналітичній роботі.....	57
--	----

Коротко про головне

Офіційний візит Президента України В. Зеленського до Саудівської Аравії

Президент України провів зустріч зі Спадкоємним принцом Саудівської Аравії.

Під час офіційного візиту до Саудівської Аравії Президент України В. Зеленський у Джидді провів зустріч зі Спадкоємним принцом, Прем'єр-міністром Королівства Саудівська Аравія Мухаммадом бін Салманом Аль Саудом.

Глава держави подякував за продовження діалогу та запрошення відвідати Саудівську Аравію, особливо в час священного місяця Рамадан.

В. Зеленський відзначив зусилля цієї країни в пошуку шляхів для досягнення справедливого й тривалого миру, зокрема організацію зустрічі делегацій України та США (11 березня в Джидді). Президент наголосив, що Україна хоче якнайшвидше досягти миру й налаштована на конструктивний діалог.

На зустрічі В. Зеленський і Мухаммад бін Салман Аль Сауд, зокрема, обговорили можливе посередництво Саудівської Аравії у звільненні військових і цивільних полонених та поверненні депортованих дітей, а також перспективи для посилення роботи в цьому напрямі.

Лідери обмінялися думками щодо форматів гарантій безпеки й того, якими вони мають бути для України, щоб війна не повернулася знову. Глобальні та регіональні виклики безпеці стали окремою темою переговорів.

В. Зеленський поінформував про наміри України продовжити нарощування власного оборонного виробництва для зміцнення держави та можливі спільні проекти в цій сфері.

Крім того, Україна зацікавлена в активізації співпраці в торговельно-економічній та енергетичній галузях, а також в інвестиціях Саудівської Аравії та її участі у відбудові України. Спадкоємний принц підтвердив наміри інвестувати в Україну та її майбутнє (***Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2025. – 11.03***).

Звернення Президента України В. Зеленського

«Дипломатія буде сильною тільки на сильних фронтових позиціях», – наголосив Президент України В. Зеленський.

«Бажаю здоров'я, українці, українки!

Кілька речей за сьогодні. Доповідь Головкама Сирського – фронт, основні напрямки на Донеччині та Курська операція. Я хочу подякувати усім нашим підрозділам, які стійко та попри все знищують окупанта, відбивають

штурми й захищають наші позиції. Дипломатія буде сильною тільки на сильних фронтових позиціях. І ми робимо все для того, щоб українські фронтові потреби були забезпечені. Міністр оборони України Умеров доповів щодо своїх контактів та зустрічей з нашими партнерами – щодо нових пакетів підтримки. Польща готує пакети підтримки та продовжує участь у чеській ініціативі щодо боєприпасів. Німеччина – очікуємо прискорення постачання ППО, систем IRIS-T і боєприпасів до них. Надзвичайно важливо, що Німеччина усвідомлює роль однієї з найбільших безпекових опор Європи та сучасного вільного світу. Ми дуже цінуємо це. Євросоюз – працюємо на рівні інституцій ЄС, щоб перекрити наявні дефіцити в постачанні. Нідерланди – є готовність інвестувати й надалі у виробництво зброї в Україні. Країни Північної Європи та Балтії – повна підтримка, і це означає нові пакети, нові інвестиції у виробництво зброї, нові політичні ініціативи, які зміцнять нас усіх – і Україну, і Європу. Я хочу подякувати всім партнерам. ...Також на сьогодні ще більш підготовленою стала зустріч наших команд у Саудівській Аравії – України та Сполучених Штатів. Сподіваємося на результати, і це стосується і наближення миру, і продовження підтримки.

І ще одне. Увесь тиждень, як і кожного тижня після обстрілів, після російських ударів, наші рятувальники завжди на місці, завжди допомагають нашим людям. І ми завжди їм вдячні – усьому колективу ДСНС України. А особливо я хочу відзначити сьогодні наших рятувальників, які працюють на Донеччині, зокрема допомагали нашим людям у Добропіллі: Д. Агарков, А. Бернада, Є. Осадчий, Д. Літовченко, О. Маслюк – дякую вам, хлопці! Також А. Земляний, С. Конов, Д. Суханов, В. Аллік, С. Усов та увесь колектив ДСНС України на Донеччині. Також Харківщина – О. Макушенко, К. Швачка, А. Олійник, О. Рабченко, М. Адамович, Р. Веретельник, А. Валуєв, П. Саранча, А. Тур та Ю. Денчик. Дякую вам дуже! Дякую всім, хто працює заради України та українців! Дякую всім нашим українським воїнам!

Слава Україні!» *(Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2025. – 9.03).*

Аналітика

Політичні акценти

Н. Тарасенко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Саміт лідерів Європи щодо України в Лондоні: ключові заяви і пропозиції в оцінках експертів

У Лондоні в маєтку Lancaster House 2 березня відбувся саміт європейських і світових лідерів щодо України. У ньому взяли участь представники 18 країн, зокрема лідери України, Великої Британії, Данії, Італії,

Іспанії, Канади, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Польщі, Румунії, Фінляндії, Франції, Чехії, Швеції, а також міністр закордонних справ Туреччини Х. Фідан, Генеральний секретар НАТО М. Рютте, президент Європейської комісії У. фон дер Ляєн і голова Європейської ради А. Кошта.

Саміт відбувався на тлі напруженості після того, як 28 лютого під час перебування в Білому домі Президент України В. Зеленський мав емоційну дискусію з Президентом США Д. Трампом і віцепрезидентом Д. Д. Венсом щодо війни РФ проти України. Погіршення відносин Вашингтона з Києвом актуалізувало обговорення викликів, які постали перед Україною та всією Європою щодо боротьби проти російської агресії та пошуку шляхів до справедливого, стійкого миру. Зокрема, говорили про те, як зміцнити позиції України, продовжуючи військову допомогу та посилюючи економічний тиск на Росію.

Перед початком заходу Генсек НАТО М. Рютте висловив позитивні очікування від зустрічі в Лондоні та окреслив три головні мети саміту:

- «Підтримайте Україну сьогодні. Усі у Європі повинні робити більше»;
- «Ми всі хочемо мирної угоди, і вона має бути тривалою. Європа дійсно активізується тут»;

- «Задля збереження сили НАТО Європа збільшить витрати на оборону» (URL: <https://espresso.tv/svit-u-londoni-rozpochavsya-samit-na-temu-zakhistu-ukraini-ta-evropi-vid-rosii-bez-dopomogi-ssha>).

Лідери країн провели зустріч у закритому форматі, вона тривала дві години. Згодом розпочався брифінг британського Прем'єра К. Стармера. Перепросивши в країн Балтії за те, що їхніх лідерів не запросили на саміт, політик анонсував виділення Україні £1,6 млрд на зенітні ракети на додаток до оголошеної раніше суми у £2,2 млрд. Очікується, що це дасть Києву змогу придбати понад 5 тис. зенітних ракет, вироблених у м. Белфаст, а також створити нові робочі місця в межах оборонного сектору (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/ukrayina-uklala-odnu-nauybilshih-bezpekovih-1740939875.html>). «Це буде життєво необхідно для захисту критичної інфраструктури й зміцнить Україну в забезпеченні миру, коли він настане, – тому що ми повинні вчитися на помилках минулого. Ми не можемо прийняти слабку угоду на кшталт Мінських домовленостей, які Росія може легко порушити», – наголосив К. Стармер.

Прем'єр-міністр Британії перерахував основні домовленості, що були досягнуті в Лондоні. За його словами, на саміті погодили чотири важливі рішення:

1. Зберегти надходження військової допомоги в Україну, «доки триває війна», посилити економічний тиск на Росію.

2. «Будь-який тривалий мир має забезпечувати суверенітет і безпеку України, Україна має бути за столом будь-яких мирних переговорів».

3. У разі досягнення мирної угоди європейські лідери прагнутимуть стримати будь-яке майбутнє вторгнення Росії в Україну.

4. Має бути створена європейська військова «коаліція охочих», яка б захищала Україну та гарантувала мир у країні.

Щодо останнього пункту посадовець наголосив, що в майбутній коаліції із забезпечення ефективності мирної угоди Лондон відіграватиме провідну роль. «Ми будемо продовжувати розвивати коаліцію охочих, аби захистити мирну угоду в Україні та гарантувати мир. Не кожна країна зможе зробити свій внесок, але це не означає, що ми сидітимемо склавши руки. Велика Британія готова разом з іншими підтримати ці домовленості чоботами на землі й літаками в небі», – заявив К. Стармер. При цьому він не уточнив, які саме держави бажають доєднатися до «коаліції охочих», зазначивши, що про свої наміри кожна країна має оголосити індивідуально. Але охочі є, запевнив він (URL: <https://babel.ua/news/115890-mi-ne-mozhemo-priynyati-slabku-ugodu-yaku-rosiya-mozhe-porushiti-golovne-z-samitu-svitovih-lideriv-u-londoni>).

Крім того, К. Стармер заявив, що Велика Британія та Франція працюватимуть з Україною над планом припинення бойових дій у війні, розв'язаній Росією, який згодом буде представлено Сполученим Штатам Америки. «Британія разом з Францією і, можливо, ще з однією або двома іншими країнами працюватиме з Україною над планом припинення бойових дій, а потім ми обговоримо цей план зі Сполученими Штатами Америки», – зазначив британський Прем'єр.

У цій угоді, зазначив К. Стармер, велика увага має бути приділена захисту майбутньої лінії розмежування ворогуючих сторін. «Існує ризик, що Путін прийде знову, якщо йому дадуть таку можливість (...), саме тому я так зосередився на тому, що таке гарантії. Як ми можемо захистити лінію зіткнення, якщо лінію буде погоджено», – додав він. Де проходитиме ця фізична лінія – це «предмет для обговорення», зауважив К. Стармер.

Прем'єр-міністр Великої Британії також наголосив, що Європа опинилася перед історичним викликом, який трапляється раз у покоління. За його словами, «досягнення гарного результату для України – це не просто питання правильного чи неправильного вирішення, це життєво важливо для безпеки кожної нації присутньої тут та багатьох інших». За його словами, Європа має зробити важку роботу, у якій без підтримки США не обійтися. «Дозвольте мені чітко заявити, що ми погоджуємося з Трампом у тому, що нам терміново потрібен міцний мир. Тепер нам треба разом добиватися цього». Він зазначив, що спілкувався щодо спільних планів Британії, Франції, України й США з американським, але деталей розмови не розголошує (URL: <https://www.rfi.fr/uk/європа/20250302-саміт-щодо-україни-в-лондоні-завершився-головні-заяви-лідерів>).

К. Стармер заявив, що не згоден з думками, нібито США є «ненадійним союзником». Сполучені Штати Америки були надійним союзником Великої Британії протягом багатьох десятиліть і такими й залишаються, зауважив він під час спілкування з пресою, уточнивши, що оборона, безпека та розвідка двох країн тісно переплетені, «чого нема між жодними іншими двома країнами». Тож поки у Великої Британії та інших партнерів України не буде

плану завершення війни, зусилля все одно мають підтримувати Сполучені Штати Америки, вважає К. Стармер (URL: <https://suspilne.media/960929-a-povinen-postaviti-ukrainu-v-najsilnisu-poziciu-zaavi-starmera-za-pidsumkami-samitu>).

Британський Прем'єр також додав, що в разі остаточних домовленостей доведеться залучати до переговорів Росію, але наголосив, що вона не повинна диктувати гарантії, запропоновані Україні. К. Стармер нагадав історію порушень, зокрема режиму тиші, з боку росіян у минулому, тому закликав уникнути помилок цього разу. «Я не хочу конфлікту ні в Україні, ні у Європі, і точно не в Сполученому Королівстві. Я хочу стабільності в Сполученому Королівстві. Спосіб забезпечити цю стабільність – гарантувати, що ми зможемо відстояти угоду в Україні, бо історія говорить нам про одне: якщо у Європі розпочнеться конфлікт, він виплеснеться на наші береги», – підсумував Прем'єр Великої Британії.

У свою чергу Генеральний секретар НАТО М. Рютте назвав зустріч у Лондоні «дуже хорошою». Він зауважив, що мирної угоди поки ще немає, але треба «підготуватися до цього моменту й розуміти, що європейські країни готові допомогти з гарантіями безпеки». Союзникам важливо, за його словами, переконатися, що Путін більше не вдаватиметься до спроб нападу на Україну. Але також очільник НАТО зазначив: «Це означає, що європейці активно діятимуть в Україні, щоб упевнитися, що мир зберігається, що він стійкий, що він міцний і тривалий».

Також М. Рютте висловився про Д. Трампа, назвавши його «гарним другом». Він упевнений, що США віддані НАТО та, зокрема, ст. 5. Очільник Альянсу закликає припинити плітки навколо того, що можуть або не можуть зробити Сполучені Штати Америки (URL: <https://www.rfi.fr/uk/європа/20250302-саміт-щодо-україни-в-лондоні-завершився-головні-заяви-лідерів>).

Напередодні саміту М. Рютте заявив, що сказав Президенту України В. Зеленському, що йому потрібно знайти спосіб відновити відносини з Президентом США Д. Трампом після їхньої суперечки в Білому домі. На думку Генсека, «ми повинні поважати» те, що Д. Трамп зробив для України та «справді повинні віддати належне Трампу» (URL: <https://suspilne.media/960853-rutte-rozpoviv-aki-cili-jogo-vizitu-na-londonskij-samit>).

Канцлер Німеччини О. Шольц, який скоро залишить свою посаду, назвав зустріч у Лондоні «цінною» й такою, що дала можливість підтвердити підтримку Європою України, яка є жертвою російської агресії (URL: <https://www.rfi.fr/uk/європа/20250302-саміт-щодо-україни-в-лондоні-завершився-головні-заяви-лідерів>).

Україні потрібні всеосяжні гарантії безпеки, щоб вона була в сильній позиції та мала засоби для зміцнення й захисту, починаючи від економічного виживання та закінчуючи військовою стійкістю, заявила президент Єврокомісії У. фон дер Ляєн після саміту європейських лідерів у Лондоні. За

її словами, учасники зустрічі обговорили все, що стосується миру через силу та гарантії безпеки для України.

«Гарантії безпеки є надзвичайно важливими для України. Але нам потрібні всеосяжні гарантії безпеки. Це означає, що ми повинні поставити Україну в сильну позицію, щоб вона мала засоби для зміцнення й захисту, починаючи від економічного виживання та закінчуючи військовою стійкістю. По суті, це перетворення України на сталевого дикобраза, який є неперетравлюваним для потенційних загарбників», – наголосила У. фон дер Ляен. Тому, за словами президента ЄК, фокус не лише на військовому постачанні, а й на захисті енергетичної системи та забезпеченні того, щоб із часом Україна «була сильною та стійкою країною» (URL: <https://suspilne.media/958805-mi-povinni-peretvoriti-ukrainu-na-stalevogo-dikobraza-prezidentka-ek>).

«Другий елемент, який я винесла на обговорення, полягає в тому, що ми повинні терміново переозброїти Європу. І для цього я представляю лідерам комплексний план, як переозброїти Європу (6 березня на Євораді. – Прим. авт.). Ми повинні різко збільшити витрати на оборону. Для цього нам потрібен чіткий, великий план від ЄС для країн-членів і, звичайно, для спільних європейських сфер, таких як, наприклад, передові системи протиповітряної оборони», – зазначила вона.

За словами У. фон дер Ляен, Євросоюзу потрібен спільний європейський підхід. І водночас країнам-членам потрібно «більше фіскального простору, щоб зробити різкий стрибок в обороні». «Ми всі зрозуміли, що після тривалого періоду недофінансування зараз надзвичайно важливо активізувати інвестиції в оборону на тривалий проміжок часу. Це для безпеки ЄС, і нам потрібно, у геостратегічному середовищі, у якому ми живемо, готуватися до найгіршого, а отже, посилювати оборону для решти світу», – наголосила президент ЄК.

Щодо подальшої взаємодії зі США, вона зазначила, що ЄС готовий разом захищати демократію, «захищати принцип, що існує верховенство права, що не можна вторгтися до сусіда й залякувати його, не можна змінювати кордони силою». «І в наших спільних інтересах запобігти майбутнім війнам, ми повинні чітко заявити, що ці правила мають значення, демократії стоять на їх захисті», – додала У. фон дер Ляен.

Прем'єр-міністр Канади Д. Трюдо заявив, що не виключає участі канадських миротворців у розміщенні іноземного контингенту в Україні після укладання мирної угоди з РФ. Він запевнив, що Канада продовжуватиме підтримувати Україну «в міру необхідності, усіма можливими засобами й так довго, як це буде потрібно» (URL: <https://tsn.ua/exclusive/oboronniy-samit-u-londoni-golovni-zayavi-lideriv-2778531.html>).

Італія та Велика Британія можуть відіграти важливу роль у «зведенні мостів» між США та Україною, заявила Прем'єр-міністр Італії Д. Мелоні під час зустрічі з Прем'єр-міністром Британії К. Стармером. За її словами, Велика

Британія та Італія «дуже скоординовані в досягненні мети, якої ми хочемо досягти – справедливого й тривалого миру в Україні».

Президент В. Зеленський після саміту в Лондоні наголосив, що Україна відчула сильну підтримку воїнів та цивільних, нашої незалежності. «Продовжується робота у Європі, щоб була надійна основа для співпраці з Америкою заради справжнього миру й гарантованої безпеки. Єдність Європи – на надзвичайно високому рівні, якого давно не було», – наголосив Президент України (URL: https://24tv.ua/samit-yevropi-londoni-2-bereznya-op-rozpovili-pro-pidsumki-shho_n2765912).

Загалом на безпековому саміті в Лондоні було досягнуто чотири основні домовленості:

продовження військової допомоги Україні до завершення війни, посилення санкційного та економічного тиску на Росію;

гарантії суверенітету – будь-яка мирна угода має забезпечити безпеку України, а безпосередньо Україна повинна брати участь у всіх мирних переговорах;

– стримування Росії – у разі підписання мирної угоди європейські лідери зобов'язуються вжити заходів, які унеможливлять нову агресію з боку РФ;

– створення міжнародної «коаліції охочих» – союзники сформуують об'єднання країн, які гарантуватимуть довгострокову безпеку та мир в Україні.

Крім того, Франція і Велика Британія запропонували ідею «обмеженого перемир'я» в російсько-українській війні між Україною та РФ терміном на один місяць. Воно не передбачає повної зупинки бойових дій, а лише припинення обстрілів на морі, у повітрі та в енергетичному секторі.

Коментуючи цю ініціативу та оцінюючи підсумки саміту в Лондоні загалом, експерти висловили свої думки щодо їх імовірного впливу на Україну й згоди на виконання з боку Росії. Зокрема, за словами директора платформи “New Geopolitics Research Network” М. Самуся, попри те що саміт у Лондоні був неформальним, консультативним, тобто не передбачав ухвалення рішень, його значення складно переоцінити. Головний сигнал, який надіслали лідери ЄС, – готовність рухатися до посилення власних оборонних ініціатив і зміцнення стратегічної автономії.

«Про це свідчить і заява Президента Франції Е. Макрона, який після зустрічі натякнув про можливість розміщення французької ядерної зброї на території інших європейських країн. Це означає, що Франція, спільно з Великою Британією поступово бере на себе ініціативу у формуванні європейської політики стримування. Очікується, що до цього процесу приєднається й Німеччина, щойно завершаться внутрішньополітичні процеси, пов'язані з формуванням нового уряду», – зазначає експерт.

За його словами, нині ми бачимо прискорення процесів, які ще тиждень тому виглядали менш реалістичними. Зустріч В. Зеленського та Д. Трампа у Вашингтоні змінила політичний контекст. «США намагаються тиснути як на Україну, так і на Європу, щоб Київ першим погодився на припинення бойових

дій. Я не знаю, як це виглядатиме в реальності, але так собі щось придумали в Трампа. І це дійсно запускає процеси, у яких Європа має бути лідером. І створення спільних оборонних спроможностей, і спільних сил стримування РФ, і розвиток оборонної промисловості, – перелічує М. Самусь. – До речі, на цьому тлі постає актуальне питання: а чи варто Європі надалі закуповувати американські F-35 і системи Patriot, які мають стати основою європейського протиповітряного щита, чи зробити ставку на власні оборонні розробки? Наприклад, тимчасово використовувати Eurofighter замість F-35 і вкладати ресурси в розвиток безпілотної авіації нового покоління. Очевидно, що всі ці рішення вимагатимуть як серйозних фінансових вливань, так і політичної волі. Однак для України цей поворот подій є позитивним: Європа не лише усвідомлює загрози, а й починає діяти, посилюючи власну оборонну суб'єктність. Побачимо, як ми колективно із цим упораємося».

О. Коваленко, військово-політичний оглядач групи «Інформаційний спротив», вважає, що в Лондоні було «зроблено чимало заяв, і тепер ключове – побачити конкретні дії». За його словами, цей саміт контрастує з тим, що відбувалося у Вашингтоні, насамперед у тому, як європейські лідери зустрічали Президента В. Зеленського та висловлювали підтримку Україні. І цей контраст є дуже важливим, особливо на сьогодні.

«Скандал у Білому домі став для Європи холодним душем. Насправді, висновки потрібно було зробити ще у 2023 р., коли республіканці в Конгресі США вперше заблокували допомогу Україні. Проте, як кажуть, краще пізно, ніж ніколи. Тепер Європа перестає покладатися виключно на США. Посилення ВПК і збільшення оборонних бюджетів – важливий і, безперечно, правильний крок, який Європа мала зробити вже давно», – додав він.

Щодо підтримки України – можна очікувати збільшення постачання озброєнь, особливо якщо можливе блокування допомоги з боку США стане реальністю. «У такому разі роль Європи для України буде вирішальною. Звісно, навіть без підтримки США катастрофи не станеться, але ситуація значно ускладниться. Саме тому європейська підтримка є для нас критично важливою», – вважає О. Коваленко.

Виконавчий директор Центру прикладних політичних досліджень «Пента» О. Леонов зазначає, що саміт викликав змішані почуття. З одного боку, Україна очікувала більшої конкретики, а не лише загальних обіцянок. Наприклад, заява Лондона про передачу 5 тис. ракет для ППО звучить обнадійливо, але їх постачання розтягнеться до 2030 р. З іншого боку, важливо, що британський ВПК працюватиме на підтримку України в довгостроковій перспективі. «Це позитивний сигнал. Велика Британія демонструє стабільну підтримку України незалежно від політичної ситуації, що є стратегічно важливим фактором», – акцентує політолог.

Ще один ключовий момент – відверті заяви європейських лідерів, зокрема Д. Туска, щодо необхідності посилення обороноздатності Європи. Прем'єр-міністр Польщі наголосив, що Європа є серйозною військовою силою та здатна захистити себе. «Це важливий акцент, адже переконання, що без

США Європа беззахисна, є хибним. Тим більше що Велика Британія та Франція мають власний ядерний потенціал, який, хоча й поступається американському, залишається серйозним стримувальним чинником», – додав О. Леонов.

Ще європейські лідери фактично закликали В. Зеленського активізувати контакти з Д. Трампом і відновити переговори щодо військової допомоги. «Це свідчить і про те, що Європа поки не готова повністю компенсувати підтримку, яку надавав Вашингтон. Деякі критично важливі елементи – такі як ракети для Patriot чи розвіддані – залишаються незамінними», – коментує експерт.

Проте, на його думку, певні можливості для компенсації все ж існують. Європа може звернутися до альтернативних постачальників, таких як Південна Корея. Польща вже має досвід закупівлі озброєння в Сеулі, і цей підхід може бути масштабований на рівень ЄС. Однак питання ППО залишається відкритим: «Логічним кроком було б уже зараз ініціювати створення європейської ракетної програми та нових власних комплексів ППО. Це дозволило б не лише зменшити залежність від США, а й стало б відповіддю Трампу».

Європа нарешті переходить до активної ролі в глобальній безпековій архітектурі. Якщо раніше ключові переговори велися між США та Росією, а Україну і Європу ставили перед фактом, то тепер ситуація змінюється. «Тепер Трампу доведеться мати справу не лише з Москвою, а й з Європою як рівноправним гравцем. Це послаблює позицію Росії, яка більше не зможе розраховувати на домовленості лише з Вашингтоном. Це також змінює підхід до санкційної політики. Навіть якщо США вирішать пом'якшити санкції проти РФ, це не матиме критичного ефекту, оскільки для російської економіки ключовим ринком залишається саме Європа. До війни 70 % доходів від експорту енергоносіїв РФ отримувала саме від продажу в ЄС, а не в Китай. Тож поки Європа зберігатиме жорстку санкційну політику, економічний тиск на Москву залишатиметься істотним. Це означає, що тепер не лише Вашингтон і Москва визначають майбутню архітектуру безпеки – Європа стає повноправним учасником цього процесу», – говорить О. Леонов.

Ще одна важлива тенденція – обговорення можливості створення нового військового блоку європейських країн. НАТО більше не виглядає абсолютно надійним альянсом. П'ята стаття залишається розмитою, а окремі члени Альянсу, такі як Угорщина, уже демонстрували проросійську позицію, блокуючи вступ Швеції.

«Створення локального оборонного союзу дало б змогу обійти ці проблеми та сформувати більш ефективну структуру. Наприклад, можна було б прописати в статуті можливість виключення країни, що порушує принципи європейської єдності. Це дало б змогу оперативніше реагувати на нові виклики без політичних затримок. У будь-якому разі, Європейський Союз поступово трансформується із суто політично-економічного блоку у військово-політичну силу», – наголосив політолог.

На переконання політтехнолога О. Постернака, саміт у Лондоні став точкою відліку нових форм більш інтенсивної та відповідальної взаємодії між європейськими країнами на українському напрямі. «Оголошення Стармером “коаліції доброї волі”, серцевиною якої є британсько-французька співпраця щодо потенційного розміщення сил безпеки на території України, може бути свідченням формування нового воєнно-політичного блоку у Європі. Однак актуальним залишається питання наповнення цієї безпекової коаліції реальними військовими кроками в бік підтримки України, не лише фінансами та дипломатією. Власне, перші новини обнадіюють: Велика Британія готова закрити небо над Україною. Тим не менше європейські країни не здатні поки замінити американську допомогу, тому стратегічного уявлення, як діяти в умовах ускладнення відносин між Києвом і Вашингтоном, поки що у Європи немає», – зазначає експерт.

Тим не менше європейські країни розуміють, що геополітичний зсув США в бік Росії потребує більшої безпекової інтеграції. «Звідси ідеї французького Прем'єра Ф. Байру про європейський оборонний союз, натяки претендента на пост канцлера Німеччини Мерца, що Європі необхідно готуватися до створення власного оборонного союзу, який не залежатиме від США. Глава Єврокомісії У. фон дер Ляєн наполягає на терміновому переозброєнні Європи. Ідея європейської спільної армії також надзвичайно перспективна. Бо якщо російсько-українська війна зупиниться, Москва миттю переорієнтується на гібридну війну проти слабкого без підтримки Америки Євросоюзу», – стверджує О. Постернак.

Співзасновник Національної платформи стійкості та згуртованості О. Саакян підсумував саміт чотирма пунктами. Перший пункт – учасники саміту в Лондоні домовилися про координацію зусиль для посилення європейської безпеки, зокрема щодо підтримки України. «Ми стали свідками формалізації “коаліції рішучих”, про яку давно говорили. Ця коаліція заявила про свою готовність бути суб'єктом у міжнародній політиці як щодо Сходу, так і щодо Заходу, тобто Трампа. Історики, імовірно, назвуть цей саміт моментом, коли була закладена основа європейської безпекової суб'єктності», – зазначає О. Саакян.

Другий пункт – на саміті фактично зроблено заявку на створення «об'єднаних сил Європи» та умовного «європейського генерального штабу». За словами політолога, оборонну політику Європи можуть координувати різні структури: Європейський Союз – через фонди та програми, що стимулюватимуть розвиток військово-промислового комплексу, зменшення залежності від критично важливих виробничих ланцюгів за межами ЄС; НАТО – як ядерна парасолька та платформа для синхронізації військових стандартів, навчання та обміну розвідданими.

«Але на сьогодні відсутній “генштаб Європи”, який би координував оборонні ініціативи, швидко реагував на загрози та діяв у тих сферах, де ЄС і НАТО забюрократизовані або обмежені консенсусними рішеннями. Саміт у

Лондоні показав, що формування такої структури стає все більш актуальним», – додав експерт.

Третій пункт – Європа вперше демонструє амбіцію формувати власний порядок денний на переговорах з РФ, виходячи за межі традиційного сценарію, коли основна роль відводилася США. «Ідея плану короткочасного припинення вогню та гарантій безпеки свідчить про спробу створити разом із Україною власну переговорну платформу, що надає їй легітимності. Далі цей формат може бути запропонований адміністрації Трампа та, через нього, Росії», – зазначає О. Саакян.

Четвертий пункт – головним підсумком цього саміту стало чітке підтвердження: Європа та Україна перебувають в одному човні. «Безпека Європи нерозривно пов'язана з безпекою України та навпаки. Цей принцип відображено в проекті майбутнього рішення саміту ЄС (6 березня), де ключовою темою стане ситуація навколо російсько-української війни», – підкреслив політолог.

Декілька важливих висновків із зустрічі в Лондоні пропонує й колишній перший заступник міністра оборони України Л. Поляков. По-перше, зазначає він, Європа дійсно нарешті починає повертатися обличчям до питання власної безпеки й оборони та готова посилити підтримку України. «Європейським лідерам стало зрозуміло, що якщо не надати Україні негайну якомога більшу підтримку, то це може призвести до суттєвих несприятливих процесів і для неї самої. Особливо в умовах, якщо Іран та Північна Корея продовжать підтримку Росії, а підтримка Сполучених Штатів Америки зменшуватимуться», – зазначив Л. Поляков (URL: <https://www.rfi.fr/uk/європа/20250304-думаємо-про-себе-й-україну-і-сподіваємось-на-сша-підсумки-саміту-в-лондоні>).

При цьому він підкреслює, що два питання в цьому аспекті поки залишаються відкритими. Перше: якою мірою це розуміння європейців трансформується у їхні ефективні дії, у реальні урядові рішення, нормативні акти, які нададуть сприяння розвитку оборонної промисловості, створенню відповідних запасів, формуванню більш адекватних коаліцій для допомоги Україні? Друге питання: як швидко відбуватиметься ця трансформація? «У режимі напівмирного, напіввоєнного часу, яким живе Європа, швидко поміняти психологію європейців, почати швидко розвивати оборонну промисловість – досить непросто. Але треба це робити. Треба якнайшвидше переводити її у форс-мажорний режим, інакше може бути пізно», – вважає Л. Поляков.

Другий висновок з лондонського саміту полягає в тому, що Велика Британія не тільки починає активно включатися у європейські безпекові та оборонні ініціативи, а і відіграватиме в них одну з провідних ролей.

І третім висновком є те, що попри непрості відносини з Вашингтоном, європейські країни досі вважають, що Сполучені Штати Америки мають бути частиною їхніх ініціатив як із забезпечення власної безпеки, так і підтримки України. Тому повного розриву трансатлантичних відносин, принаймні з боку Європи, найближчим часом очікувати не варто. Навпаки, європейські лідери

використовуватимуть усі наявні в них можливості для пошуку точок дотику з адміністрацією Д. Трампа. Одною з таких точок може стати закупівля американської зброї.

«Зараз достатньо очільників у Європі, які вміють знайти відповідний тон спілкування з нинішньою американською адміністрацією. Тому співпраця триватиме. Інше питання, на яких умовах? Як на мене, то виглядає так, що на тих умовах, коли Європа все ж таки буде змушена витратити більше коштів не лише на розвиток своєї оборонної продукції, а й на закупівлю американської. Принаймні на найближчу та середню перспективу», – вважає Л. Поляков.

Ще одним важливим аспектом лондонського саміту стала так звана французько-британська мирна ініціатива. Першим про неї повідомив Президент Франції Е. Макрон в інтерв'ю Le Figaro напередодні свого візиту до Лондона. У ньому він, зокрема, зазначив, що не вірить в угоду про припинення вогню, укладену між США та Росією, і висловив переконання, що Путін насамперед намагатиметься принизити Україну, зокрема шляхом її демілітаризації. Тому Президент Франції запропонував план дій щодо тимчасового – протягом одного місяця – перемир'я у війні, який полягає в його забезпеченні «в повітрі, на морі і в енергетичній інфраструктурі». На його думку, солдати повинні бути розміщені на землі пізніше. Також він додав, що Європа хоче миру, однак не за будь-яку ціну та не без гарантій.

Прем'єр-міністр К. Стармер зі свого боку підтвердив, що Велика Британія, Франція та інші співпрацюватимуть з Україною, щоб сформулювати план припинення бойових дій, але додав, що цей план має пройти обговорення зі Сполученими Штатами Америки. Пізніше, зі слів британського Прем'єра, стало відомо, що він і Президент Е. Макрон не дійшли згоди щодо своєї мирної ініціативи. У Римі ж цю ініціативу назвали передчасною і вважають, що вона має розроблятися спільно Європою та США.

Експерти дають схвальну оцінку намірам Парижа та Лондона, вони переконані, що над ними треба працювати. На думку політолога В. Фесенка, заява саміту про те, що Велика Британія та Франція спільно з Україною розробляють план припинення вогню, це важливий крок, оскільки деякі представники адміністрації Д. Трампа роблять хибні висновки, ніби В. Зеленський виступає проти мирного врегулювання. Однак насправді саме Росія займає жорстку позицію, відмовляючись від припинення бойових дій без підписання мирної угоди на її умовах (URL: <https://uatv.ua/uk/yes-i-brytaniya-ob-yednuuyut-zusylyya-yak-samit-u-londoni-vplyne-na-dopomogu-ukrayini>).

Україна готова до переговорів, але за умови, що враховуватимуться її інтереси, а не продиктовані Росією умови. Тому важливо, щоб формувалася спільна позиція з європейськими партнерами. Спільний план припинення вогню, розроблений європейськими країнами та Україною, може стати основою для переговорів, зазначає В. Фесенко. Це відповідає ключовій ідеї Д. Трампа, який вважає, що спочатку має бути припинення вогню, а потім мирні переговори. Росія ж дотримується протилежної позиції: спочатку мирна угода на її умовах, а потім припинення війни. При цьому Москва не приховує,

що хоче домогтися угоди з односторонніми поступками з боку України, що неприйнятно.

За словами політолога, Україні необхідно не просто припинення вогню, а таке його закріплення, яке унеможливить нову війну в майбутньому. Саме це питання потребує особливої уваги. Тому важливо використовувати ідею Д. Трампа про припинення вогню, але адаптувати її до українських інтересів. Так, К. Стармер пропонує використовувати концепцію, яка подобається Д. Трампу, а потім спільно працювати над її реалізацією. Це також може допомогти подолати складнощі, що виникли в переговорах з Вашингтоном. Зокрема, таким чином можна зняти хибне уявлення про те, що Україна нібито проти мирного врегулювання. Навпаки, Україна виступає за припинення війни, але на справедливих умовах, а Велика Британія та Франція пропонують компромісний варіант, який може стати основою для дипломатичного вирішення конфлікту.

Що ж до того, яким може бути зміст можливого французько-британського мирного плану, то, за словами керівника моніторингової групи Інституту Чорноморських стратегічних досліджень А. Клименка, краще за всіх на цю тему висловився Президент Фінляндії А. Стубб. Експерт систематизував його тези таким чином:

1. Україна спочатку має бути переведена в «сильну позицію», що включає: більшу підтримку України; жорсткіші санкції проти Росії; використання російських заморожених активів, що повинно поєднуватися з домовленостями у сфері безпеки, де Україна бере на себе ініціативу, Європа підтримує, а США забезпечують підтримку.

2. Після цього має йти припинення вогню.

3. Потім – мирні переговори.

І саме під такий план, за словами експерта, збирали «коаліцію рішучих» (URL: <https://www.rfi.fr/uk/європа/20250304-думаємо-про-себе-й-україну-і-сподіваємось-на-сша-підсумки-саміту-в-лондоні>).

Зі свого боку колишній перший заступник міністра оборони України Л. Поляков вважає, що якщо до такої мирної ініціативи будуть долучені Сполучені Штати Америки, то вона має більше шансів на успіх, ніж якби Європа діяла окремо.

З усім тим експерти переконані, що до реальних мирних переговорів ще далеко. Деякі європейські лідери наразі зайняті насамперед питанням озброєнням України та одночасним посиленням тиску на Росію. «Просто треба всім правильно розуміти мову європейських політиків. Коли лідери країн, що підтримують Україну, говорять про “мир”, або “перемир’я”, або “попереднє пробне перемир’я”, вони за замовчуванням вважають, що спочатку треба перетворити Україну на “озброєного чи сталевого дикобраза”, як було сказано на саміті в Лондоні У. фон дер Ляєн. Усі вони розуміють, що до перемовин ще дуже й дуже далеко, і концентруються на тому, щоб продовжувати озброювати Україну та посилювати тиск на Росію», – вважає А. Клименко.

О. Постернак зазначає, що франко-британська ініціатива про 30-денне перемир'я базується на концепції поступового «охолодження» війни і є класичним інструментом припинення тривалих гарячих війн. «Ідея полягає в тому, щоб поетапно “пригальмувати” війну. Приблизно так зупинялася антитерористична війна Ізраїлю проти ХАМАС, коли перемир'я включало серію послідовних етапів. Позитивний досвід перемир'я на першому етапі автоматично підвищує ймовірність його досягнення на наступному», – зазначає експерт. Але, зауважує він, в умовах українсько-російської війни воно виглядає більше як теорія, оскільки немає жодних гарантій, що РФ його дотримуватиметься.

«Дуже промовистий приклад – “зернова угода”, з якої врешті-решт РФ вийшла за своєю волею. Або порушення режиму перемир'я під час першого етапу війни у 2014–2022 рр. Навряд чи Путін охочий піти на перемир'я за ініціативи європейських країн у той час, коли йому світить великий куш та більш вигідні умови на американському напрямі».

З ним погоджується О. Ковленко. «Я не думаю, що Росія на це піде. Росія зацікавлена в тому, щоб кожного дня тероризувати Україну нальотами дронів. І для неї це важливий елемент виснаження наших засобів ППО. Навіть не дивлячись на те, що загалом десь приблизно 3 % дронів досягають мети, усе одно порівняно з використанням крилатих ракет та інших засобів ураження це дешевий і достатньо ефективний засіб терору тилової України. Вони не зупинятимуться».

На думку О. Саакяна, запропоноване 30-денне перемир'я в повітрі, на морі та в енергетичному секторі є частиною ширшого плану завершення гарячої фази війни. Він передбачає гарантії безпеки та механізми, що унеможливають відновлення бойових дій з боку РФ. Це своєрідний тест на реальні наміри обох сторін: для Д. Трампа – перевірка його готовності тиснути на Путіна заради миру, для Путіна – перевірка його щирості щодо можливості завершення війни.

«Це перемир'я вигідне Україні, оскільки не зачіпає наземної складової, а отже, не дає Росії можливості використати його для перегрупування військ. Для України 30-денна пауза в ударах по тилкових об'єктах РФ не є критичною, адже ці удари спрямовані на довгострокову деградацію військового потенціалу противника. Водночас російські атаки на українську інфраструктуру мають здебільшого терористичний ефект, спрямований на негайний тиск. Тому така угода для РФ більш болюча, ніж для України. Таким чином, Європа ставить Трампа перед вибором: або він дистанціюється від Путіна і вибудовує партнерство з Європою, або ж виявить небажання тиснути на Кремль», – вважає політолог.

О. Леонов у цьому контексті звертає увагу на два ключові аспекти. По-перше, цей підхід може викликати певне невдоволення в Україні, адже створюється враження, що Європа солідаризувалася з Д. Трампом у питанні послідовності: спочатку припинення вогню, а потім – гарантії безпеки. Утім, є і принципова відмінність від американського бачення. «У європейському

плані з'явилася конкретика та логіка: передусім припинення вогню в небі, на морі та в енергетичному секторі. Це дозволяє чітко верифікувати та контролювати ситуацію. Наступним кроком передбачено введення миротворців в Україну ще до початку мирних переговорів. І це ключова технічна деталь», – наголошує він.

У європейському підході є механізм контролю. Якщо дві воюючі сторони оголошують припинення вогню, має бути третя сторона, яка верифікує цей процес, контролює його виконання і визначає алгоритм дій у разі порушень. «Саме цього критичного елемента бракує в американському баченні, що робить його поки що сирым і складним для реалізації», – додав він.

На питання, чи підходить цей план Україні, О. Леонов відповів зустрічним питанням: а чи зможе українська ППО витримати постійний тиск з боку Росії? «Москва цілеспрямовано намагається перевантажити нашу ППО, атакуючи щодня сотнями дронів-камікадзе. І тут виникає ще одна проблема: якщо не буде належного постачання ракет для Patriot та інших систем ППО, Україна ризикує залишитися беззахисною і перед дронами, і перед балістичними ракетами, які наразі ефективно збивають саме Patriot. Це створює критичну загрозу для нашої енергетики, промислових об'єктів і цивільної інфраструктури, – акцентує політолог. – У цьому контексті може постати питання про потенційний розмін: чи варто Україні припинити удари по російській території в обмін на гарантії безпеки та зміцнення ППО? Такий сценарій може розглядатися, але лише за умови чітких зобов'язань партнерів щодо забезпечення України достатніми засобами захисту та реальних гарантій того, що Росія дотримуватиметься перемир'я. Це вже питання переговорного треку між США та Росією. Трамп неодноразово заявляв, що Москва нібито готова до миру...»

Подібним чином, хоча з деякими нюансами, висловився М. Самусь. «Це має бути комплексне рішення, що охоплює не лише удари в повітрі, на морі та по енергетиці, а всю лінію фронту. І важливо уточнити деталі: чи йдеться лише про ракети, чи також про дрони? А як бути з авіацією? Чи враховується артилерія? Трамп звинувачує Зеленського в небажанні миру? У відповідь Макрон та Стармер можуть зробити крок назустріч, заявивши: “Ми переговорили із Зеленським, і він погоджується на припинення вогню. Але повне – на всій лінії фронту, на будь-яку глибину, будь-якою зброєю, на чітко визначений термін – один місяць”. Це створює ситуацію, у якій Трамп, як головний комунікатор з Путіним, отримує м'яч на свій бік. Він постійно говорить, що Путін готовий до миру – гаразд, тепер у нього є конкретна пропозиція: “Франція та Велика Британія пропонують місячне перемир'я без жодних додаткових умов. Чи готовий Путін?” Якщо Трамп дійсно має вплив на Путіна, він може перевірити це просто зараз. І далі можна буде говорити про розширення перемир'я та навіть про створення міжнародної моніторингової місії за участі європейських партнерів».

Водночас політолог І. Чаленко зазначив, що не розуміє пропозиції Франції і Великої Британії щодо місячного режиму припинення вогню без

введення миротворчих сил. «Тобто миротворці будуть пізніше, а вогонь треба припиняти вже зараз. Дивно, що Україна, яка перебуває в обороні, має припинити вогонь», – підкреслює політолог (URL: <https://i-ua.tv/news/90232-londonskyi-samit-shchodo-pytan-viiny-v-ukraini-ekspert-pidbyv-pidsumky>).

На його думку, лондонський саміт щодо питань завершення війни в Україні – це крок вперед і посилення позицій перед наступною комунікацією з Білим домом. І. Чаленко констатує, що на саміті були певні вияви суб'єктності ЄС та України, але на 100 % цього констатувати не можна. «Є розуміння небезпеки та загроз, але немає конкретних рішень. Це якраз свідчить про необхідність подальшої дипломатичної роботи на рівні європейських очільників. Тобто для того, щоб визначитися, як далі функціонувати в нинішніх реаліях», – резюмує експерт.

Експерт аналітичного центру «Об'єднана Україна» І. Попов зі свого боку переконаний, що план завершення війни має враховувати й інтереси США. «Д. Трамп претендує на Нобелівську премію миру, і йому важливо представити ситуацію так, щоб ніхто не міг сказати, що він змарнував шанс встановити мир. Це означає, що американська сторона теж буде змушена йти на компроміси і серйозно розглядати пропозиції, що розробляються зараз у Лондоні та ЄС», – вважає І. Попов. Також він передбачає, що без участі США навряд чи вдасться переконати Кремль прийняти план, розроблений Україною, Францією, Великою Британією та рядом європейських країн. Тому цей план має враховувати американські інтереси і не містити положень, які Вашингтон категорично не прийме. «Досвід подібних переговорів показує, що в кожному плані є пункт, який має бути викреслений однією зі сторін, щоб створити ілюзію компромісу. Можливо, такі дипломатичні маневри будуть використані і цього разу», – припускає експерт.

Отже, ключовою метою зустрічі європейських і світових лідерів у Лондоні було обговорення декількох ключових тем. По-перше, ішлося про формування спільної позиції щодо європейського військового контингенту, який може бути створений після закінчення війни. По-друге, Прем'єр-міністр Великої Британії К. Стармер заявив про формування коаліції країн, готових спрямувати свої війська в Україну як сили стримування. Велика Британія має намір зіграти провідну роль у її формуванні. До цієї коаліції можуть увійти Канада, Туреччина, Франція, скандинавські країни, Польща, Чехія та інші держави. Їх вибір багато в чому визначив Прем'єр-міністр Великої Британії як господар саміту. Нещодавні заяви європейських політиків на підтримку України були вкрай важливими і своєчасними. Президент України В. Зеленський особисто зустрічався з їхніми авторами, прагнучи перевести моральну підтримку в практичну площину й домогтися конкретних рішень. Важливим є не тільки саміт у Лондоні, а й рішення, ухвалені Великою Британією напередодні. Вони стосуються значного збільшення фінансової та військової підтримки України. Це можна вважати прологом до аналогічних рішень з боку інших держав і безпосередньо Європейського Союзу.

Скандал у Білому домі як відображення трампізму в сучасній політиці США: оцінки експертів і прогнози політиків

Президент України В. Зеленський 28 лютого прибув до Вашингтона для підписання угоди про доступ американців до українських корисних копалин.

Напередодні Д. Трамп підтвердив візит В. Зеленського та зазначив, що «все йде дуже добре» з Росією та Україною й запевнив, що має бути підписана угода та це «буде дуже велика угода».

В. Зеленський у щоденному вечірньому відеозверненні до українців також підтвердив візит. «Наші команди працюють з Америкою, ми готуємося до перемовин уже цієї п'ятниці. Угода з Америкою. Підтримка нашої держави та людей. Гарантії миру й безпеки – це ключ до того, щоб Росія більше не руйнувала життя інших народів. Зустрінусь з Президентом Трампом. Для мене та всіх нас у світі важливо, щоб допомога Америки не була зупинена. Сила потрібна на шляху до миру», – наголосив В. Зеленський (URL: <https://tsn.ua/politika/zelenskiy-u-ssha-vsi-podrobici-vizitu-28-lyutogo-2777253.html>. 2025. 28.02).

Проте розмова між лідерами країн не була конструктивною і переросла в суперечку, яку спровокувала американська сторона, а В. Зеленський також відреагував емоційно на необґрунтовані звинувачення в небажанні вести переговори про мир із Росією.

Як інформують ЗМІ, розмова між В. Зеленським, Д. Трампом та Д. Д. Венсом у Білому домі перейшла на підвищені тони. Після того, як завершилась публічна частина розмови Д. Трампа і В. Зеленського, американський Президент разом із радниками пішов в окрему кімнату. Саме тоді він остаточно вирішив, що В. Зеленський «не в тому місці, щоб вести переговори», і доручив М. Рубіо та раднику з національної безпеки М. Волтцу передати повідомлення, що український Президент має поїхати (URL: <https://nikvesti.com/news/politics/302148-zelensky-prokomentuvav-zustrich-u-bilomu-domi-28-lyutogo-uah>. 2025. 4.03).

У свою чергу Президент України В. Зеленський після зриву підписання угоди про надра все-таки подякував Штатам, Президенту Трампу і Конгресу за попередню підтримку, з надією на продовження співробітництва. Також В. Зеленський в інтерв'ю Fox News зазначив, що такі суперечки – недобре для обох сторін, але він не може «змінити наше українське ставлення до росіян» і не хоче, щоб вони далі вбивали українців.

Згодом В. Зеленський заявив, що Україна готова сісти за стіл переговорів. «Я хотів би ще раз підкреслити відданість України миру. Ніхто з нас не хоче нескінченної війни. Україна готова якомога швидше сісти за стіл переговорів, щоб наблизити міцний мир. Ніхто так не хоче миру, як українці. Ми з моєю командою готові працювати під сильним керівництвом президента

Трампа, щоб досягти міцного миру. Ми готові працювати швидко, щоб припинити війну», – наголосив Президент України.

Він висловив сподівання, що майбутнє спілкування зі США буде конструктивним. «Наша зустріч у Вашингтоні, у Білому домі в п'ятницю пройшла не так, як мала бути. Прикро, що так сталося. Настав час все виправити. Бажаємо, щоб майбутня співпраця та спілкування були конструктивними», – підкреслив В. Зеленський.

Низка європейських лідерів, а також американські політики висловили підтримку Україні. Польський Прем'єр Д. Туск звернувся до українців та В. Зеленського в соцмережі "X" зі словами: «Дорогий Володимире Зеленський, українські друзі, ви не самотні».

Також Президент Франції Е. Макрон заявив, що Росія – агресор, а Україна – держава, що зазнала агресії. Також підтримку Києву висловив Прем'єр Іспанії П. Санчес, написавши: «Україна, Іспанія з вами». Президентка Єврокомісії У. фон дер Ляєн звернулася до В. Зеленського зі словами: «Будьте сильним, будьте сміливим, будьте безстрашним».

Верховна представниця Європейського Союзу із закордонної та безпекової політики К. Каллас заявила, що після зустрічі Д. Трампа та В. Зеленського стало зрозуміло, що «вільний світ потребує нового лідера». «Україна – це Європа! Ми стоїмо поруч з Україною. Ми посилимо нашу підтримку України, щоб вони могли продовжувати давати відсіч агресору. Сьогодні стало зрозуміло, що вільний світ потребує нового лідера. Ми, європейці, маємо прийняти цей виклик», – зазначила К. Каллас (URL: <https://www.dw.com/uk/publicna-svarka-z-trampom-zavilis-persi-reakcii-zelenskogo-ta-svitovih-lideriv/a-71790396>. 2025. 28.02).

Канцлер ФРН О. Шольц також висловив підтримку Україні та її Президенту В. Зеленському. «Ніхто не хоче миру більше, ніж українці. Тому ми працюємо над спільним шляхом до міцного і справедливого миру. Україна може покластися на Німеччину і на Європу», – наголосив О. Шольц.

Лідер консервативного блоку ХДС/ХСС, який переміг на виборах до Бундестагу, і ймовірний майбутній канцлер Німеччини Ф. Мерц у свою чергу написав: «Дорогий Володимире Зеленський, ми підтримуємо Україну і в добрі, і у важкі часи. Ми ніколи не повинні плутати агресора й жертву в цій страшній війні».

Міністр закордонних справ Німеччини А. Бербок запевнила Україну в непохитній солідарності. «Україна – не самотня. Німеччина разом з нашими європейськими союзниками стоїть пліч-о-пліч з Україною проти російської агресії. Україна може спиратися на непохитну підтримку з боку Німеччини, Європи та інших країн. Їхній захист демократії та їхнє прагнення до миру і безпеки є нашим спільним», – заявила А. Бербок.

Прем'єр Норвегії Й. Г. Стере назвав те, що сталося в Білому, домі «серйозним і невтішним». «Україна все ще потребує підтримки США, а безпека та майбутнє України також важливі і для США, і для Європи», – зазначив він.

За словами Прем'єра Норвегії, звинувачення Д. Трампа в тому, що В. Зеленський грає в азартні ігри з Третьою світовою війною, «є глибоко необґрунтованим, і це твердження, від якого я дистанціююся». «Зеленський має сильну підтримку в Україні, широку підтримку у Європі, і він провів свій народ у дуже складний і жорстокий час під ударами Росії. Норвегія підтримує Україну в її боротьбі за свободу. Ми сподіваємося, що адміністрація Трампа також розуміє важливість справедливого та тривалого миру в Україні», – заявив Й. Г. Стере.

Колишній радник Президента США з питань національної безпеки Д. Болтон заявив, що Трамп і Венс «оголосили, що вони на боці Росії в російсько-українській війні». «Це катастрофічна помилка для національної безпеки Америки. І давайте будемо відвертими: Трамп і Венс тепер особисто відповідають за цю політику. Це не є думкою більшості американців, незалежно від того, до якої політичної партії вони належать», – зауважив він.

Серед європейських політиків були і такі, що підтримали Д. Трампа. Зокрема, Прем'єр Угорщини В. Орбан подякував Д. Трампу за те, що той «хоробро стоїть за мир». «Сильні люди досягають миру, слабкі люди воюють. Сьогодні Дональд Трамп хоробро стояв за мир. Навіть якщо багатьом це було важко переварити. Дякую, пане Президенте!» – написав він.

Українські політики і експерт також висловились з приводу ситуації, що склалась. Найближчі соратники В. Зеленського – голова Офісу Президента А. Єрмак, Прем'єр-міністр України Д. Шмигаль, міністр внутрішніх справ І. Клименко та голова парламентської фракції «Слуга народу» Д. Арахамія – також прокоментували його візит до США та підтримали Президента. Усі вони наголошують на важливості реальних гарантій безпеки для України. «Безпека – це не просто слово. Це життя. Це майбутнє без сирен, без втрат, без страху за тих, кого любимо. Без реальних гарантій війна повернеться. Вона завжди повертається туди, де залишають шанс на новий удар», – зазначив А. Єрмак.

При цьому він подякував американському народу за підтримку. «Ми вдячні тим, хто поруч. Тим, хто розуміє, що Україна – це не просто точка на карті. Це Мінас-Тіріт, який тримає світ від зла», – наголосив глава Офісу Президента (URL: <https://www.dw.com/uk/skandal-u-bilomu-domi-aktivdreaguvali-ukrainci/a-71793297>. 2025. 1.03).

Представники опозиції також підтримали Президента України. Народний депутат України з опозиційної фракції «Європейська солідарність» В. В'ятрович вважає, що Президент України В. Зеленський відстоював правду про війну в Україні з чітким посланням: хто почав війну, хто винен, хто агресор. Натомість у Білому домі, за його словами, цей меседж не хочуть чути. «Трамп і Венс брехали про війну і прагнули, аби Зеленський публічно прийняв цю брехню. Хай там як, добре, що цього не сталося. Бо правда про війну – один з найцінніших ресурсів у ній... Звісно, нам потрібна зброя, зокрема американська, щоб воювати далі. Але потрібна і правда, щоб розуміти, заради чого», – написав В. В'ятрович у фейсбуці.

Натомість його колега по фракції, народний депутат О. Гончаренко розкритикував поведінку В. Зеленського, назвавши її «жахом» та «кінцем стосунків із Трампом». «28 лютого 2025 р. фактично була розвилка. Спробувати зафіксувати нашу відносну перемогу чи продовжити воювати. Але воювати без найбільшого і найсильнішого союзника. І на цій розвилці стався вибір. Але цього разу це вибір не тільки Путіна. Він хоче війни, це абсолютно очевидно. Але 28 лютого цей вибір – вибір війни – зробив і український лідер Зеленський. Це його спільний вибір з Путіним», – написав О. Гончаренко у телеграмі.

Не змовчали й колишні президенти України й Польщі. Третій Президент України В. Ющенко з жалем наголосив, що у діалозі зі США Україна зіткнулася зі знеціненням та приниженням та закликав міжнародне співтовариство до єднання у відповідь на нові виклики. «Останні 20 років Сполучені Штати були опорою українців, які боролися за демократію! Свобода слова, чесні вибори, ринкова економіка, гендерна рівність, сильне громадянське суспільство – все це було запитом українців на вільне і гідне життя у власній незалежній країні. Ці цінності ми виплекали разом з нашими партнерами – і лідерство в цьому відігравали Сполучені Штати», – наголосив В. Ющенко.

За його словами, цей діалог ніколи не відбувався через приниження, і тим більше гірко бачити, коли це раптом проявилось під час війни. «Коли замість підтримки та співпраці ми побачили безпрецедентне знецінення – це удар по довірі, який потребує зусиль, аби відновити баланс у відносинах», – зазначив третій Президент України (URL: <https://novosti-n.org/ua/news/YUshhenko-prokomentuvav-pozycziyu-SSHA-shhodo-Ukrayiny-310639>. 2025. 2.03).

Експрезидент Польщі (1990–1995) та відомий дисидент Л. Валенса обурений тим, що відбувалося в Овальному кабінеті Білого дому під час візиту Президента України В. Зеленського. Він звернувся із заявою до Д. Трампа: «Шановний пане Президенте. Ми з тривогою та огидою спостерігали за висвітленням Вашої розмови з Президентом України Володимиром Зеленським. Ми вважаємо ваші очікування поваги та вдячності за матеріальну допомогу, надану Сполученими Штатами Україні, яка бореться з російським наступом, образливими. Вдячність належить героїчним українським солдатам, які проливають свою кров, захищаючи цінності вільного світу. Саме вони вже понад 11 років гинуть на фронті в ім'я цих цінностей та незалежності своєї Батьківщини, на яку напала путінська Росія» (URL: <https://inshe.tv/politics/2025-03-03/907311>. 2025. 3.03).

Він вважає, що лідер країни, яка є символом вільного світу, не може себе так вести. «Наш жах викликав також той факт, що атмосфера в Овальному кабінеті під час цієї розмови нагадувала нам ту, яку ми добре пам'ятаємо з допитів КДБ та із залів судових засідань у комуністичних судах. Прокурори та судді, уповноважені всесильною комуністичною політичною поліцією, також пояснювали нам, що це вони мають усі козири в руках, а ми не маємо жодного.

Вони вимагали, щоб ми припинили нашу діяльність, стверджуючи, що через нас страждають тисячі невинних людей. Вони позбавили нас свободи і громадянських прав за те, що ми відмовилися співпрацювати з владою і висловлювати їй вдячність. Ми шоковані тим, що ви так само поставилися до Президента Володимира Зеленського», – наголосив Л. Валенса.

Американський історик і письменник Т. Снайдер, який від початку повномасштабної війни підтримує Україну, розкритикував поведінку адміністрації Д. Трампа. Він написав у мікроблозі X, що американський лідер та віцепрезидент Д. Д. Венс поведуться так, ніби проблема полягає в тому, що Україна чинить опір тривалому вторгненню Російської Федерації. «Проблема в тому, що триває російське вторгнення. Якщо вони хочуть використати американську силу, щоб зупинити війну, застосуйте її до агресора. Знущання над жертвою не припинить агресивну війну» (URL: <https://www.unian.ua/world/skandal-u-bilomu-domi-timoti-snyder-poyasniv-pomilku-trampa-12930702.html>. 2025. 28.02).

Проте всі заяви і звернення світових лідерів мало впливають на поведінку Д. Трампа. Він не тільки не пом'якшив свою риторичку, але й перейшов до жорстких дій і зупинив поставку зброї і розвідувальних даних для України. Як інформують ЗМІ, 4 березня, стало відомо, що у США призупинили всю військову допомогу Україні та передавання розвідувальних даних. Спікер палати представників США, конгресмен-республіканець М. Джонсон повідомив, що замороження допомоги Україні є «тимчасовою паузою».

Він зазначив, що це рішення викликало занепокоєння в суспільства, проте воно не порушує принципу розподілу влади у США. На його думку, Президент Д. Трамп, як головнокомандувач, має повноваження вживати таких кроків, які він і його команда вважають необхідними для національної безпеки (URL: <https://tsn.ua/politika/ssha-pripinili-pidtrimku-ukrayini-yak-ce-vpline-na-ukrayinskiy-front-2781117.html>. 2025. 5.03).

У свою чергу В. Зеленський намагається знайти порозуміння з американським лідером. Він у соцмережі "X" зробив крок до відновлення діалогу з Трампом. Президент заявив, що Україна прагне якнайшвидше сісти за стіл переговорів, щоб досягти надійного миру.

Він зазначив, що його зустріч із Д. Трампом у Вашингтоні «пройшла не так, як передбачалося». В. Зеленський зазначив, що нині настав час зробити все правильно. «Ми хотіли б, щоб надалі співпраця та спілкування були конструктивними», – наголосив Президент України.

Президент США Д. Трамп відгукнувся позитивно і у зверненні до обох палат Конгресу США зачитав допис із соцмережі глави Української держави В. Зеленського. Про це повідомила у фейсбуці посол України в США О. Маркарова. «В дуже складній ситуації все ж рухаємося вперед, розбудовуємо стосунки та просуваємо наші пріоритети. Допис нашого Президента Володимира Зеленського (у соцмережі X) зачитав у своєму зверненні до нації Президент Дональд Трамп і сказав: "Я ціную, що він

написав цей лист»», – зазначила О. Маркарова (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3967039-markarova-poasnila-pro-akij-list-vid-zelenskogo-govoriv-tramp-u-kongresi.html> - 2025. – 05.03).

Проте повідомлень про підтримку України з боку Д. Трампа не прозвучало, а лише чергові очікування поступок з боку України.

Натомість Д. Трамп самовпевнено заявив, що в Україні не буде іншого вибору, крім укладення мирної угоди з Росією. «Я думаю, що станеться так: Україна захоче укласти угоду, тому що я не думаю, що у них є вибір», – зазначив Президент США (URL: <https://novosti-n.org/ua/news/Tramp-zrobyv-zauchu-pro-majbutnyu-myrnu-ugodu-Ukrayiny-ta-RF-310870>. 2025. 7.03).

Водночас він заявив, що Росія також буде змушена укласти цю угоду. «Я також думаю, що Росія хоче укласти угоду, тому що певним іншим способом – іншим способом, який знаю тільки я – у них теж немає вибору». – зазначив Д. Трамп.

Президент США навіть заявив, що з Росією йому легше домовлятися. Під час виступу в Конгресі Д. Трамп повідомив про проведення переговорів із Москвою, за підсумками яких, за словами Д. Трампа, американська сторона отримала від Росії сигнали про готовність до мирного врегулювання. «Ми провели серйозні обговорення з Росією, і я отримав потужні сигнали про готовність до миру», – зазначив він (URL: <https://www.niknews.mk.ua/uk/2025/03/06/putin-zajavil-o-negotovnosti-k-ljubym-ustupkam-ukraine>. 2025. 6.03).

При цьому американський Президент наголосив, що для вирішення конфлікту необхідно вести переговори з обома сторонами. Але він не назвав, на яких умовах. Як відомо, серед ключових вимог Росії для припинення агресії Путін раніше називав виведення українських військ із територій т. зв. «ДНР» та «ЛНР», а також Херсонської та Запорізької областей. Крім того, він наполягав на відмові України від вступу до НАТО.

В. Путін після чергових заяв Д. Трампа зазначив, що Росія не розглядає можливості поступок у рамках мирного врегулювання в Україні.

Про це він заявив під час зустрічі зі співробітниками та підопічними фонду «Захисники Вітчизни». Він додав, що РФ зацікавлена у такому форматі миру, який забезпечить країні довгострокову безпеку та сталий розвиток. «Нам нічого чужого не потрібно, але і свого ми не віддамо», – підкреслив Путін. Зрозуміло, що своїм він вважає все, що загарбали й записали у свою конституцію.

Спецпредставник президента США з питань України та Росії К. Келлог виправдовує Д. Трампа і його оточення. Він запевняє, що сварка між В. Зеленським і Д. Трампом у Білому домі сталась через «різні цілі» двох лідерів у російсько-українській війні. «Президент Зеленський явно хотів, щоб Президент Трамп публічно поставив США на сторону проти Росії. Підхід Дональда Трампа не полягає у тому, щоб одна сторона здобула перевагу над іншою. Як було сказано, він сфокусований на мирі», – запевнив К. Келлог

(URL: <https://novosti-n.org/ua/news/Svarka-Trampa-ta-Zelenskogo-Kellogg-royasnyv-prychynu-310845>. 2025. 6.03).

Він стверджує, що визначення війни в Україні як такої, що має переможення або переможеного, «тільки втягне Америку в нескінченну проксі-війну», а Трамп не хоче цього.

Оцінюючи ситуацію, що склалась, зокрема події в Овальному кабінеті, експерти висловлюють стриманий оптимізм, але намагаються спрогнозувати нестабільну поведінку Д. Трампа і його оточення.

За словами експертів, реакція В. Зеленського започаткувала тектонічний зсув у геополітиці. «Навіть від такого результату переговорів у Вашингтоні Україна має користь, адже тепер Україна буде за столом переговорів щодо завершення війни», – переконаний експерт Ради зовнішньої політики «Українська призма» С. Герасимчук.

На його думку, це сталося тому, що Україна може сказати «ні» на будь-яку пропозицію, від кого б вона не надходила, чи то від Путіна, чи то від Трампа. «Європа тепер теж однозначно буде за столом переговорів, адже Європа визначилася зі стороною у більшості своїй. Усі європейські лідери за рідкісними виключеннями продемонстрували підтримку Зеленському про необхідність європейського лідерства. От, щонайменше, ігнорувати цей факт не зможуть ні в Кремлі, ні в Білому домі», – пояснив С. Герасимчук (URL: <https://www.dw.com/uk/skandal-u-bilomu-domi-ak-vidreaguvali-ukrainci/a-71793297>. 2025. 1.03).

Він не виключає, що деякі європейські країни оберуть вичікувальну позицію завмерти та ніяк поки не реагувати на те, що відбулося. Експерт припускає, що частина держав Південно-Східної Азії вирішить, що за такого партнера ситуація дуже ризикована і вже «ліпше добровільно знайти спільну мову з Пекіном, ніж чекати на конфронтацію, у якій Сполучені Штати тебе не підтримують».

За словами експерта, можливо, хтось, як Україна, спробує боротися. «І я дуже сподіваюся, що в цій боротьбі Європейський Союз і Україна разом зможуть досягти якихось позитивних результатів», – наголосив він.

С. Герасимчук сподівається, що розмова В. Зеленського з Д. Трампом та Д. Венсом дуже «тригернула» Європу, яка найближчим часом має вийти з чіткими меседжами щодо підтримки України у війні та реальними діями. Водночас С. Герасимчук не виключає, що тепер існує високий ризик відмови США від військової підтримки України, хоча цьому можуть запобігти союзники України по НАТО.

І. Несходовський, директор Інституту соціально-економічної трансформації, зазначив, що Україну на цій зустрічі відверто принижували. «Те, що Зеленський відстоював нашу гідність – це правильно, але те, що вступив у суперечку, – помилка. Угода не гарантувала нам безпеку, Трамп не збирався надавати нам нову зброю ні до, ні після цієї угоди. Але він може частково зняти санкції, тільки в обмін на що?» – запитує експерт.

У свою чергу журналіст С. Руденко вважає, що Д. Трамп усвідомив неможливість виконання обіцянок своїм виборцям щодо завершення війни в Україні, тож і вирішив перекласти відповідальність на В. Зеленського. «Слабкий Трамп не здатен поставити на місце Путіна, а також виконати обіцянку – завершити війну в Україні. Все, свідками чого ми стали увечері 28 лютого, – спектакль, розіграний двома акторами – Трампом і Венсом. Їм не потрібна була угода про корисні копалини. Їм потрібен був цап-відбувайло за свої нездатність і боягузтво перед Путіним. Вони обрали на цю роль Зеленського», – переконаний С. Руденко.

Колишній директор ЦРУ Д. Бреннан також звинуватив президента США Д. Трампа в шантажуванні України призупиненням обміну розвідданими між Вашингтоном та Києвом.

Він заявив, що «абсолютно безпрецедентний» крок може мати «руйнівні наслідки» для Києва. «Я ніколи не бачив нічого подібного за свій майже 35-річний досвід... коли розвідка США була зупинена з політичною метою, щоб спробувати примусити такого партнера, як Україна, виконувати побажання адміністрації», – зазначив Д. Бреннан (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3967938-eksglava-cru-zvinuvativ-trampa-so-vin-santazue-ukrainu-pauzou-v-obmini-rozviddanimi.html>. 2025. 7.03).

За його словами, це може спричинити катастрофічні наслідки на полі бою, якщо все так залишиться протягом тривалого часу. «Я розглядаю це більше як тактику тиску і вимагання», – наголосив Д. Бреннан.

Б. Холл, європейський редактор Financial Times, також вважає, що «засідку» від Венса й Трампа заготовили В. Зеленському завчасно. Результат не надто втішний. «Це допомагає Трампу поставити Зеленського в ще слабшу позицію перед мирними переговорами», – зазначив Б. Холл.

Кореспондент The New York Times Д. Сенгер вважає, що розмова на підвищених тонах у Білому домі відобразила рішучість Д. Трампа відкласти донедавна принципові зобов'язання та альянси США заради переговорів з іншими великими гравцями, зокрема Росією.

На його думку, Україна стала «перешкодою» для Д. Трампа, який бачить перед собою важливіший проект – нормалізацію діалогу з росіянами. «Навіть якщо це означає переписування історії незаконного вторгнення Москви, припинення розслідувань російських воєнних злочинів або відмову запропонувати Україні довгострокові гарантії безпеки, Трамп готовий укласти таку угоду», – відзначає Д. Сенгер (URL: <https://suspilne.media/960283-tramp-ne-zahoce-buti-prezidentom-so-kinuv-ukrainu-na-potalu-putinu-eksperti-i-zmi-analizuut-superecku-u-bilomu-domi>. 2025. 1.03).

С. Волландер, колишня помічниця міністра оборони США зі справ міжнародної безпеки, зазначила у коментарі виданню: «Епізод у Білому домі фундаментально змінює динаміку для потенційної дипломатії у майбутньому».

На її думку, погіршення зв'язків із Вашингтоном підвищить важливість зобов'язань європейських країн перед Україною. Водночас, як відзначає

Е. Вайс, спеціаліст з питань Росії у Фонді Карнегі, припинення вогню на умовах Росії тепер стало імовірнішим, «оскільки відносини України зі Сполученими Штатами зруйновані, і їм (Києву) краще все ж знайти спосіб укласти угоду, перш ніж переваги РФ стануть ще помітнішими».

У свою чергу П. Райс, журналіст американського видання VOX, відзначає, що зустріч стала «шокуючою демонстрацією радикального відходу США від попередньої ролі в глобальному порядку». «Своєю поведінкою у перепалці із Зеленським Трамп ще міцніше зв'язав себе з Путіним», – наголосив П. Райс.

Проте експерти сподіваються, що для мирної угоди ще не все втрачено. Д. Трамп, скоріше, прагнутиме її, як і раніше. Для України ключовим запитом до США залишаються гарантії безпеки.

М. Закіров, заввідділу СІАЗ НБУВ

Підсумки спеціального засідання Європейської ради з питань підтримки України та оборони Європи

Провідні європейські країни з приходом до влади у США Д. Трампа та його команди змушені шукати нові формати відносин не лише з новою адміністрацією, але й переглядати сформовані протягом багатьох десятиліть принципи взаємодії у межах Європи та європейських міжнародних структур. На сьогодні одним з найбільших викликів є намагання Д. Трампа істотно скоротити участь Сполучених Штатів у вирішенні безпекових завдань на континенті у цілому і в Україні зокрема. Після проведення зустрічей за ініціативою Президента Франції Е. Макрона з ініціативою виступив президент Євроради А. Кошта.

У Брюсселі 6 березня на запрошення А. Кошти пройшло спеціальне засідання Європейської ради з питань підтримки України та оборони Європи. Приводом цього засідання стала кардинальна зміна зовнішньої політики адміністрації Президента США Д. Трампа відносно питання підтримки України та щодо партнерів у НАТО. Очільники держав та урядів Європейського Союзу обговорюють, як закрити пролом, що утворився після зміни курсу Білого дому щодо України. Оскільки тепер навіть допомога США у разі застосування п'ятої статті НАТО не вважається гарантованою, ідеться також про зміцнення європейського військового потенціалу загалом (URL: https://petrimazepa.com/uk/spetszasidannya_yevrorady_veto_uhorshchynyu_mozhna_obiyty_za_dopomohoyu_koalitsiyi_okhochykh).

Звісно, що останнє викликало найбільше занепокоєння лідерів європейських країн, які звикли за довгий період після завершення Другої світової війни покладатися на надійне плече Сполучених Штатів. Навіть після широкомасштабного вторгнення військ РФ в Україну, незважаючи на попередження, що протягом останніх трьох років лунали від Президента України В. Зеленського щодо загрози з боку Росії і цілком обґрунтованих

побоювань країн Балтії, вони зберігали впевненість у власній безпеці. Проте заяви Д. Трампа щодо НАТО, звинувачення від Д. Д. Венса у відсутності демократії у Європі, відкрита підтримка правих сил у Німеччині з боку І. Маска справили серйозне враження на Європу і спонукали до більшої рішучості.

Зокрема, «голова Європейської комісії У. фон дер Ляєн раніше запропонувала план переозброєння Європи на 800 млрд євро – ReArm Europe. Ці кошти підуть зокрема на допомогу економічно слабким країнам у фінансуванні військової підтримки України. Серед пріоритетних закупівель: системи ППО і ПРО, артилерійські установки, дрони. Прем'єр-міністри Угорщини та Словаччини В. Орбан і Р. Фіцо вже заявили, що виступають проти цих планів переозброєння, особливо проти подальшої військової допомоги Україні» (URL: https://petrimazepa.com/uk/spetszasidannya_yevrorady_veto_uhorshchyny_mozhna_obiyty_za_dopomohoyu_koalitsiyi_okhochykh).

Як бачимо, відомі своєю проросійською позицією лідери продовжують свою політику, але у нових умовах інші країни Європи, можливо, реагуватимуть більш рішуче на їхні демарші. Зокрема, про можливість протистояти діям і заявам окремих лідерів, що йдуть у розріз із загальною політикою Євросоюзу, дедалі активніше заявляють як лідери країн, так і очільники міжнародних структур. Зокрема, голова зовнішньополітичного відомства Євросоюзу К. Каллас зазначила, що блокування Угорщиною рішень щодо допомоги Україні стає дедалі важчим для спільноти. «Тому в нас є нова ініціатива щодо “коаліції охочих”, щоб одна країна не могла блокувати всіх», – сказала вона. Президент Литви Г. Науседа у свою чергу назвав «некритичною» відмову Угорщини і Словаччини надавати військову допомогу Україні й запевнив, що «коаліція охочих» виділить кошти (URL: https://petrimazepa.com/uk/spetszasidannya_yevrorady_veto_uhorshchyny_mozhna_obiyty_za_dopomohoyu_koalitsiyi_okhochykh).

З огляду на загрозливу ситуацію щодо позиції США демарші лідера Угорщини викликають дедалі більше занепокоєння і, відповідно, більш різку реакцію. Зокрема, президент Євроради А. Кошта зазначив, що Угорщина не підтримала висновки безпекового саміту Європейського Союзу про Україну 6 березня. Таким кроком країна ізолювала себе від загальноєвропейського консенсусу, а також протиставила себе решті 26 країнам – членам блоку. «Ми всі хочемо миру. Різниця в тому, що 26 країн вважають, що шлях до миру – це зміцнення здатності захищати Україну. Угорщина ізолювала себе від цього консенсусу, вона самотня», – заявив А. Кошта. Він зазначив, що ізольована країна «не створює поділу» (URL: <https://www.unian.ua/world/prezident-yevroradi-vislovivsya-pro-poziciyu-ugorshchini-v-pitanni-ukrajini-12939021.html>).

За запрошенням голови Євроради А. Кошти в спецзасіданні в Брюсселі взяв особисту участь і Президент України В. Зеленський. Цей знаковий візит став, по-перше, продовженням уже сталої традиції: «Нічого про Україну без

України», а, по-друге, визнанням того факту, що у нинішніх умовах Україна є вирішальною ланкою європейської системи безпеки. Під час короткого брифінгу з очільниками ЄС він подякував Європі за постійну підтримку України і за нову ініціативу з переозброєння. «Ми дуже вдячні, що ми не самі. Це не лише слова, ми це відчуваємо. Це дуже важливо і це потужний сигнал для українського народу, для військових», – зазначив В. Зеленський. Голова Європейської ради А. Кошта подякував Єврокомісії за швидку підготовку плану безпеки Європи. Він наголосив, що Європа хоче тривалого миру для України. «Ми будемо продовжувати стояти пліч-о-пліч з вами. В плані мирних переговорів, коли ви вирішите, що настав момент сісти за стіл переговорів і найважливіше – у майбутньому – як члена ЄС», – наголосив він. У свою чергу очільник Єврокомісії У. фон дер Ляєн заявила, що Україна – частина європейської сім'ї, і Європа хоче для неї стабільного миру. «Ми будемо з Україною, скільки буде потрібно», – наголосила вона (URL: <https://regionews.ua/ukr/news/politics/1741262115-zelenskiy-pribuv-na-spetszasidannya-evroradi-u-bryusseli-pershi-zayavi>).

Як зазначають спостерігачі, під час обговорень на спеціальному засіданні Європейської ради в Брюсселі лідери підтримали ініціативу щодо зміцнення оборони ЄС, зокрема план переозброєння, запропонований Єврокомісією. Підсумкове комюніке підтримали 27 лідерів країн ЄС. «ЄС посилить свою загальну оборонну готовність, зменшить свою стратегічну залежність, усуне критичні прогалини у спроможностях і відповідно зміцнить європейську оборонну технологічну і промислову базу по всьому Союзу, щоб бути в змозі краще постачати обладнання в необхідних кількостях і прискореними темпами», – ідеться в повідомленні. (URL: <https://www.blackseanews.net/read/228315>).

На думку експертів, зазначені у комюніке формулювання підтверджують досягнуті домовленості щодо формування самостійної європейської системи безпеки, що спиратиметься на власні сили і поступово позбавлятиметься повної залежності від США, які за Д. Трампа дедалі більше втрачають імідж надійного партнера і гаранта безпеки. Саме з усвідомлення цієї нової реальності народилася і нещодавня заява Президента Франції Е. Макрона щодо можливостей Франції розгорнути власну ядерну парасольку над Європою.

Не менш показовою стала демонстрація лідерами Європи готовності збільшувати видатки на оборону, чого вони дуже довго намагалися уникати з огляду на перспективу втрати електоральної підтримки. «Єврорада бере до уваги намір Комісії висунути пропозицію щодо нового інструменту ЄС для надання державам-членам кредитів з бюджету ЄС на суму до 150 мільярдів євро та пропонує Раді розглянути цю пропозицію в терміновому порядку; закликає Раду керуючих Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) терміново продовжити адаптацію практики ЄІБ щодо кредитування оборонної промисловості», – ідеться в заяві (URL: <https://www.blackseanews.net/read/228315>).

Важлива роль України у формуванні нової архітектури європейської безпеки найбільш яскраво виявилася у визначенні пріоритетних напрямів розвитку сфери оборони. Зокрема, спостерігачі підкреслюють беззаперечний вплив досвіду російсько-української війни і дій ЗСУ із захисту країни для подальшого планування системи безпеки. «... Зокрема передбачено розвиток таких напрямів: протиповітряна та протиракетна оборона; артилерійські системи, ракети та боєприпаси; безпілотники та системи боротьби з ними; стратегічні засоби; захист критичної інфраструктури, військова мобільність; кібербезпека, штучний інтелект та радіоелектронна боротьба. Зазначається, що ці ініціативи узгоджуються з роботою Європейського оборонного агентства та НАТО». Крім того, на засіданні вчоргове було підкреслено, що саме зі Сходу Європі слід захищатися у першу чергу. «Європейська рада також наголосила на важливості захисту всіх сухопутних, повітряних і морських кордонів ЄС, зокрема східного кордону, в контексті загроз з боку Росії та Білорусі. Ці питання будуть розглянуті Європейською радою на її березневому та червневому засіданнях», – наголосили у Єврораді (URL: <https://www.blackseanews.net/read/228315>).

Також очільники ЄС підкреслили підтримку України як невід'ємної частини європейського простору. «Європа стикається з явною небезпекою, і тому Євросоюз має бути здатен захистити себе. І ми маємо надати Україні можливість захищатися та домагатися тривалого та справедливого миру», – підкреслила У. фон дер Ляєн. Очільник Євроради А. Кошта зазначив, що місяць тому європейські лідери збирались на обговорення, а сьогодні – щоб ухвалювати рішення. Він наголосив, що міцніша оборона ЄС підсилить оборону України. «Ми тут для того, щоб підтримати Україну і досягнути всеосяжного, справедливого і тривалого миру», – додав він (URL: <https://www.blackseanews.net/read/228315>).

У цілому саміт у Брюсселі став логічним продовженням кризових зустрічей у Парижі та Лондоні. Він був запланований до суперечки президентів В. Зеленського та Д. Трампа в Білому домі, але після скандалу темп зустрічі прискорився. Напередодні саміту Президент В. Зеленський заявив, що Україна на тлі подій у Білому домі отримала від Європи потужний сигнал про підтримку, і український народ не відчувається самотнім або покинутим. Про серйозність ситуації і розуміння глибини проблем свідчить висновок саміту, що був включений до підсумкового документа: «Агресивна війна Росії проти України та її наслідки для європейської та глобальної безпеки в мінливому середовищі становлять екзистенційний виклик для Європейського Союзу», – ідеться в документі (URL: <https://ua.korrespondent.net/articles/4761894-pro-zbroui-i-ukrainu-holovni-vysnovku-ekstrenoho-samitu-yes>). Отже, лідери ЄС уже визнають, що йдеться не лише про Україну, під загрозою існування вся Європа, і тому безпрецедентна сума на безпеку у 800 млрд євро, яку озвучила У. фон дер Ляєн на саміті, не викликала заперечень.

«В історії ЄС ще не було подібних рішень, щоб такі значні кошти спрямовувалися на власну оборону. Частина цих коштів також піде на військову допомогу Україні», – зазначив політолог В. Фесенко (URL: <https://ua.korrespondent.net/articles/4761894-pro-zbroui-i-ukrainu-holovni-vysnovky-ekstrenoho-samitu-yes>).

Крім того, саміт у Брюсселі продемонстрував зростання невдоволення поведінкою угорського лідера, який постійно протиставить свою відкрито проросійську позицію консолідованим рішенням ЄС. Щодо конкретних кроків, які можуть бути застосовані, деякі спостерігачі підкреслюють, що існують інструменти впливу. Зокрема, публіцист Є. Найштетік зауважує, що у ЄС діють різні механізми тиску – від фінансових санкцій і процедур щодо порушення права ЄС до призупинення права голосу в Раді ЄС у разі тривалого та серйозного порушення спільних цінностей. Також Угорщина може опинитись у політичній ізоляції. Є. Найштетік вважає, що перекриття доступу до європейських фондів може стати переконливим інструментом, щоб змусити блокувальника шукати компроміси. «Тому, попри недосконалість окремих правил, у ЄС достатньо засобів, щоб стримати державу, яка виходить за межі спільних домовленостей, і водночас просувати приєднання тих країн, які дотримуються ключових принципів Союзу», – зазначив він (URL: <https://ua.korrespondent.net/articles/4761894-pro-zbroui-i-ukrainu-holovni-vysnovky-ekstrenoho-samitu-yes>). Доречно нагадати, що проти Угорщини раніше вже застосовувалися механізми обмеження доступу до європейських фондів.

Як зазначають спостерігачі, дискусії на саміті щодо фінансування обороноздатності Європи тривали понад 10 годин, а питання України було вирішено майже за 15 хвилин, повідомляє Politico зі слів дипломата ЄС. Це є свідченням одностайності щодо України, підтверджене заявою, що партнери продовжать ділитись розвідданими з Україною. Водночас Прем'єр-міністр Італії Д. Мелоні запропонувала поширити дію ст. 5 Договору НАТО на Україну без надання їй членства в Альянсі. Також обговорювали можливу миротворчу місію окремих європейських країн в Україні після завершення війни, зазначив політолог В. Фесенко. Він також додав, що це питання ще належить узгоджувати в рамках мирних переговорів, але, на відміну від ситуації рік чи навіть пів року тому, нині низка європейських країн уже готова спрямувати свої війська і розглядає конкретні аспекти їхнього розміщення. «Наразі йдеться вже не просто про теоретичні дискусії, а про розробку конкретних механізмів і рішень. Включаючи не тільки захист самого Євросоюзу, а й затвердження окремих пакетів військової допомоги Україні. Цей процес уже запущено, і, ймовірно, найближчим часом його реалізація тільки прискорюватиметься», – переконаний В. Фесенко (URL: <https://ua.korrespondent.net/articles/4761894-pro-zbroui-i-ukrainu-holovni-vysnovky-ekstrenoho-samitu-yes>).

Отже, спеціальне засідання Європейської ради з питань підтримки України та оборони Європи не лише підтвердило непохитну позицію

європейських партнерів підтримувати Україну, але й продемонструвало готовність європейських країн брати на себе відповідальність за безпеку на континенті. Звісно, прийняті рішення про безпрецедентні суми, що виділятимуться на озброєння та грандіозні плани щодо розвитку оборонних індустрій та оснащення військ з урахуванням набутого Україною досвіду, потребують практичного втілення і часу, але перші кроки вже зроблені. Крім того, рішуча позиція європейських країн, можливо, здійснить необхідний вплив на притомну частину американського істеблішменту, яка розуміє, що сила США у впливі, а ефективність впливу напряду залежить від ступеня залучення у процес. Д. Трамп, який ніби намагається економити гроші американських платників податків, ризикує втратити підтримку Європи і залишитися сам на сам із Китаєм, який, до речі, цілком готовий зайняти місце США у багатьох проектах у різних куточках світу, звідки Д. Трамп прагне вивести американські благодійні і державні компанії. Тим часом Європа починає розробляти власні оборонні проекти і плани щодо досягнення справедливого миру в Україні і переходити до конкретних кроків щодо набуття самостійного лідерства без США.

О. Аулін, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Реакція країн Глобального Півдня на зміну зовнішньополітичного курсу США (за матеріалами іноземних ЗМІ)

Кардинальні зміни зовнішньополітичного курсу США, зокрема щодо російсько-української війни, викликають підвищений інтерес з боку провідних засобів масової інформації в країнах Глобального Півдня, які розглядають події в Україні з точки зору протистояння колективного Заходу та країн «нової висі зла».

Для такого рівня узагальнень може стати в нагоді концепція відомого італійського економіста й соціолога В. Парето, в якій він описує алгоритм боротьби за владу в суспільстві. Якщо позначити літерою А (у Парето – теперішня правляча еліта) країни Заходу, літерою В (контреліта, яка намагається змінити наявний світовий порядок) – країни «нової висі зла»: Іран, Китай, КНДР та РФ; а літерою С (всі інші) – країни Глобального Півдня, виходить, що для того, щоб центр сили В трансформувався у правлячу еліту А, теперішній контреліті потрібна підтримка з боку елемента С. Тобто найбільш активними в цій схемі є елементи А і В, між якими і точаться змагання за першість. Позиція країн, що входять сьогодні до категорії С (Глобальний Південь) більше нагадує пасивного спостерігача, який поки ще традиційно підтримує А (Захід), але, тим не менш, жваво реагує на зміни у зовнішній політиці США, яскравим проявом, яких стала зустріч президентів В. Зеленського і Д. Трампа, що відбулася у Білому домі 28 лютого 2025 р.

У цьому контексті неабиякий інтерес становить реакція турецьких мас-медіа, особливо враховуючи намагання сучасної Анкари повернути собі вплив

на територіях, що раніше входили до складу Османської імперії, і навіть поширити цей ореол на країни Центральної Азії та Африки. Крім того, Туреччина досить активно пропонує себе як головного посередника на майбутніх переговорах між Україною та РФ.

Наприклад, національний суспільний мовник Туреччини TRT опублікував статтю з промовистою назвою «Трамп кидає Україну під російські танки». Нагадавши, що після зустрічі в Овальному кабінеті Білий дім заморозив військову допомогу Києву, Д. Аширов робить висновок, що тим самим він [Президент Трамп] прирік країну на виживання з критично виснаженими ресурсами та без стратегічної підтримки. Журналіст резюмує «Шість місяців – такий граничний термін, відведений Україні долею і геополітикою. Шість місяців, щоб знайти новий шлях до виживання або прийняти умови, які ще нещодавно здавалися немислимими. А поки у Вашингтоні байдуже розводять плечима та думають про “рідкоземельні метали”, схід сонця над Донбасом продовжує забарвлювати небо у криваво-червоний колір» (URL: <https://trt.global/russian/article/ee9927d9e45c>).

Міжнародне інформаційне агентство Anadolu Agency зі штаб-квартирою в Анкарі поширило статтю наукового співробітника Дослідницького фонду Туреччини Г. Деміра «Три шляхи для України: США, Європа та Туреччина», в якій надається аналіз ситуації, що склалася через зміни американської зовнішньої політики, а також містяться прогнози подальшого розвитку подій. На думку експерта, після того, як позиція США змінилася на 180 градусів, подальше слідування офіційного Києва у кільватері американської політики означає для США серйозний прибуток у сотні мільярдів доларів, а для України – відсутність жодних гарантій безпеки. «З цього погляду те, що США пропонують Україні, є прикладом сучасного мандату», – вважає Г. Демір. З іншого боку – у Європи сьогодні немає сил підтримати Україну та перемогти РФ, забезпечивши продовження війни, вважає дослідник. «Якщо Україна сяде за стіл переговорів зі США чи Європою, вона все одно програє, незалежно від того, чи продовжиться війна, чи закінчиться. Це тому, що ці гравці бачать Україну у своєму меню, а не за столом переговорів» (URL: <https://www.aa.com.tr/ru/3499724>). Єдину можливість для Києва відстояти українські інтереси Г. Демір бачить лише в посередництві Туреччини, яка є нібито єдиним реальним союзником у цьому питанні для України, завдяки власному досвіду балансування між РФ і США, а також здатності проводити незалежну від обох центрів сили політику.

Турецький інтернет-портал harici.com.tr розмістив статтю директора Інституту середземноморських досліджень Чжецзянського університету міжнародних досліджень М. Ксіаоліна під назвою «Великий розворот в американсько-російських відносинах і дипломатичний вибір Китаю». У ній, зокрема, йдеться про те, що з початком «ери Трампа 2.0» два головних суперники, Росія та Сполучені Штати, намагаються закрити «темну сторінку української кризи» та швидко нормалізувати двосторонні відносини. Разом з тим у статті зазначається, що російсько-українська війна йде вже третій рік, і

хоча РФ захопила частини чотирьох регіонів на Сході України, зміцнивши лідерство Путіна, збільшивши бойовий досвід російської армії та поглибивши стратегічну співпрацю з Північною Кореєю, виникли й негативні наслідки. Такі як, наприклад, істотне погіршення міжнародного іміджу Москви та зменшення її впливу на сусідні регіони. Разом з тим, із розширенням НАТО РФ опинилася в напівоточенні, її іноземні бази потрапили в зону ризику, зовнішня торгівля зазнала значних втрат через санкції, скоротився експорт енергоносіїв, зникли іноземні інвестиції. Ці виклики поставили Росію в скрутне становище, як ніколи раніше. Проте проросійська політика Трампа запропонувала Москві стратегічний вихід і значно зменшила тиск, особливо з боку Сполучених Штатів. Наприкінці експерт робить висновок про те, що після втрати Україною стратегічних ядерних сил її національна безпека та територіальна цілісність були серйозно порушені. Тому, щоб забезпечити довгострокову національну безпеку Китаю, необхідно мати сильний стратегічний стримуючий чинник і посилити національну оборону. Китаю слід зберігати стратегічне терпіння та уникати надміру виснажливої конкуренції зі Сполученими Штатами. Водночас треба зміцнювати відносини з Європою, використовуючи можливості, які випливають зі зближення США і РФ (URL: <https://harici.com.tr/abd-rusya-iliskilerindeki-buyuk-tersine-donus-vecinin-diplomatik-secimi>).

ЗМІ російського союзника Ірану також приділили увагу змінам у політиці Сполучених Штатів щодо російсько-української війни. Із цього приводу Tehrantimes опублікував статтю під назвою «Конфлікт між Трампом і Зеленським доводить, чому зберігається недовіра Ірану до США». Дуже прогнозованим є її загальний висновок: «Ідея про те, що Америка пропонує справжні гарантії безпеки, є небезпечною оманною, міражем, що мерехтить у пустелі геополітики. Україна, спокушена обіцянкою підтримки Заходу, опинилася в завислому стані, уразливою та відкритою» (URL: <https://www.tehrantimes.com/news/510586/Trump-Zelensky-spat-proves-why-Iran-s-mistrust-of-US-persists>). Для підсилення пропагандистського ефекту цей рупор іранського офіціозу в кінці матеріалу нагадує про ситуацію в Афганістані у 2021 р., який також, як В'єтнам у 1970-ті роки, був залишений Сполученими Штатами напризволяще. Нагадаємо, що 9 березня Тегеран відмовився від переговорів із Трампом (які повинні були статися завдяки сприянню РФ) щодо припинення реалізації національної ядерної та ракетної програм за гарантії безпеки з боку США.

Авторитетна в ісламському світі міжнародна телевізійна мережа "Al Jazeera" відома тим, що завжди реагує на важливі зміни в геополітиці. Цього разу політика кардинальних змін нинішнього керівництва США відбилася на головній сторінці AJ появою нового розділу, присвяченого персонально Donald Trump. Зокрема, у ньому з'явився матеріал «Трамп погрожує Росії санкціями та митами через суперечку з Україною». Автором звертається увага на те, що Д. Трамп неодноразово заявляв про свою мету служити «миротворцем» і «посередником» між Росією та Україною, остання з

яких (підкреслює Al Jazeera) відбивається від повномасштабного вторгнення з лютого 2022 р. Однак Д. Трамп дедалі частіше використовує у своїй риторичі російські наративи й критикує Президента В. Зеленського, водночас демонструючи прихильність до свого російського колеги В. Путіна. Крім того, американський лідер ухилився навіть від засудження вторгнення Росії, що було кваліфіковано як невинуватий злочин агресії відповідно до Статуту ООН (URL: <https://www.aljazeera.com/news/2025/3/7/trump-threatens-russia-with-sanctions-tariffs-amid-his-spat-with-ukraine>).

Ще один із потужних близькосхідних інтернет-ресурсів “Arab news”, так само як і Al Jazeera присвятив початку діяльності Д. Трампа на президентській посаді низку статей. Так, у «Срібній підкладці жорсткої політики Трампа» йдеться про те, що публічна демонстрація невдалого спілкування двох президентів в Овальному кабінеті показала напрям подальшої зовнішньої політики нової адміністрації. Д. Трамп чітко дав зрозуміти, що не збирається продовжувати допомагати Україні без істотної компенсації. Автор статті зазначає, що її цільова аудиторія – «люди в Перській затоці» – спостерігали за подіями у Вашингтоні із сумішшю шоку, благоговіння та побоювання, але водночас із надією, що «ця адміністрація буде більш рішучою та прозорою, ніж попередня» (URL: <https://www.arabnews.com/node/2592659>). Звідси робиться припущення, що зовнішня політика нового американського керівництва базуватиметься на суміші меркантилізму, транзакційності, реалізму та трампізму. «Ця адміністрація надає перевагу власним інтересам і заявляє про це публічно замість того, щоб стверджувати, що підтримує якісь високі принципи», – вважає Arab news. Наприкінці робиться висновок, що Трамп змінив деякі давні підходи Сполучених Штатів до зовнішньої політики, але скоріше за стилем і ступенем, ніж за суттю (URL: <https://www.arabnews.com/node/2592659>).

Одне із впливових видань Єгипту (країни, в якій існує досить потужне американське і російське лобі) Al Ahram опублікувало статтю М. Лотфі під назвою «Драматичний поворот щодо України підтверджує підхід Трампа “Я зроблю це по-своєму”». У ній події навколо зустрічі двох президентів у Вашингтоні інтерпретуються в такий спосіб: «адміністрація Президента США розглядає небажання Президента Зеленського піти на ключові поступки для припинення війни з Росією як несерйозність, що призвела до цієї різкої зміни політики». Водночас, на думку М. Лотфі, провідні європейські лідери зрозуміли, що без американської підтримки здатність України захищати свої оборонні лінії «впаде за кілька тижнів». Загальний підсумок досить очікуваний: «.. ані Київ, ані європейські столиці навряд чи відіграватимуть суттєву роль у поточних американсько-російських переговорах, спрямованих на закладення основи для більш широкого політичного врегулювання» (URL: <https://english.ahram.org.eg/NewsContent/50/1203/541486/AlAhram-Weekly/World/Ukraine%E2%80%99s-dramatic-Uturn-validatesTrump%E2%80%99s-%E2%80%98I%E2%80%99ll-D.aspx>).

Популярне пакистанське видання Dawn опублікувало статтю «Трамп погрожує новими санкціями проти Росії через напади на Україну», в якій ідеться про реакцію Президента США на потужні повітряні удари росіян по енергетичній інфраструктурі в Україні, наслідки яких видання пов'язує із заборонаю Трампа надавати допомогу офіційному Києву. Також відзначається, що після кардинальної зміни зовнішньополітичного курсу США щодо російсько-української війни «Трамп зіткнувся з жорсткою критикою з боку союзників і внутрішніх опонентів, які стверджують, що він став на бік Росії, яка вторглася в Україну у 2022 році... Сполучені Штати голосували разом з Росією та проти її європейських союзників за резолюції ООН, які закликали припинити війну без акценту на територіальній цілісності України», – нагадує ЗМІ (URL: <https://www.dawn.com/news/1896434/trump-threatens-new-russia-sanctions-over-ukraine-attacks>).

Аргентинський щоденник “Pagina12” у статті «Трамп призупинив усю військову допомогу Україні» в цілому нейтрально описує ситуацію зі зміною ставлення США до України, але видання робить акцент на трьох важливих моментах. По-перше, підкреслюється, що рішення призупинити доставку зброї та коштів до Києва на тлі війни з Росією вдвічі посилює тиск на Президента В. Зеленського щодо підписання угоди про корисні копалини, яка дасть Сполученим Штатам Америки доступ до українських рідкоземельних металів. По-друге, звертається увага на те, що В. Зеленський говорив про гарантії безпеки: «Саме відсутність гарантій безпеки для України 11 років тому дозволила Росії почати окупацію Криму та війну на Донбасі, а потім відсутність гарантій безпеки дозволила Росії розпочати повномасштабне вторгнення», – зазначив він. По-третє, наводиться реакція з боку РФ, зокрема, цитується Д. Песков: «Це рішення, яке може фактично підштовхнути київський режим до (участі в) мирному процесі» (URL: <https://www.pagina12.com.ar/808227-trump-suspendio-toda-la-ayuda-militar-a-ucrania>). Тобто читач підводиться до думки про зміну Вашингтоном політики, яку схвалює представник керівництва країни-агресора.

В іншому популярному виданні Cadena3 зустрічі двох президентів була присвячена стаття М. Калігаріса «Зеленський між приниженням і відродженням», де він зазначає, що негативний результат спілкування в Овальному кабінеті може стати каталізатором політичного відродження В. Зеленського. «За останні кілька місяців його популярність помітно впала, оскільки конфлікт затягнувся. Але тепер український Президент може повернутися в центр уваги, легітимізований європейською підтримкою та наративом лідера, який стикається з двома силами зі своїми власними планами – Сполученими Штатами та Росією – які комунікують між собою, не даючи йому провідної ролі в ухваленні рішень», – пише аргентинський журналіст (URL: https://www.cadena3.com/noticia/opinion/zelenski-entre-la-humillacion-y-el-resurgimiento_408020).

Провідне бразильське мас-медіа Globo під час аналізу результатів зустрічі президентів В. Зеленського і Д. Трампа приходять до висновку, що дії

американського лідера можуть негативно відбитися на іміджі США: «Без можливості довіряти Сполученим Штатам Америки буде важче стримувати Путіна та інші загрози миру у всьому світі», – вважають у виданні і додають: «Світ ніколи не бачив сцен, подібних до тієї, у якій Президент США Д. Трамп і його віцепрезидент Д. Д. Венс протистояли українцю В. Зеленському в Овальному кабінеті Білого дому, запрошуючи його підписати угоду про співпрацю, яка дасть змогу американцям розробляти українські корисні копалини» за відсутності гарантій безпеки. Цей інцидент, на погляд Globo, став свідченням змін, які американський уряд робить у міжнародній політиці. Логічним став загальний підсумок: «Світ увійшов у більш небезпечну фазу. Ніхто не буде довіряти країні, яка ставиться до історичних союзників, як до спекулянтів. Ось чому Європа буде своє майбутнє, щоб досягти військової незалежності від Сполучених Штатів, як і Канада та інші демократії. Пошуки переозброєння та нових альянсів приносять невизначеність, але імперські амбіції Путіна мають бути стримані. Саме від них виходить ризик третьої світової війни» (URL: <https://oglobo.globo.com/opiniao/editorial/coluna/2025/03/trump-estarece-o-mundo-ao-humilhar-zelensky.ghtml>).

Отже, кардинальна зміна американської зовнішньої політики, яка відбулася після повернення в Білий дім Д. Трампа, викликала неабиякий інтерес у країнах Глобального Півдня, про що свідчить кількість публікацій у провідних ЗМІ. Аналіз спрямованості статей свідчить переважно про підтримку позиції Президента В. Зеленського та появу (або укріплення) тенденції щодо недовіри безпековим гарантіям з боку США.

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

Слово Президента НАН України академіка А. Загороднього до Міжнародного дня захисту прав жінок

«Дорогі жінки!

Сьогодні Україна хоробро й відчайдушно бореться за свою Свободу і Незалежність. Ця боротьба триває не лише на полі бою, а й на полі сенсів і цінностей, що їх ми обстоюємо. Йдеться передусім про наші права та свободи, які можна гарантувати лише у суверенній українській державі. І наш спільний інтерес полягає у тому, щоб українське суспільство забезпечувало права жінок і було середовищем, дружнім, безпечним і комфортним для них.

З нагоди Міжнародного дня боротьби за права жінок сердечно дякую нашим жінкам за їхні професійність, проактивність, креативний підхід до справи, продуктивність, добросовісність, відповідальність. За людяність і патріотизм. Будьте певні, академія пишається вами, цінує вас, уболіває за вас. Обіцяю докладати всіх зусиль, аби скляні стелі й зачинені двері для жінок

назавжди відійшли у минуле, а жіночий досвід і доробок в українській науці дістали гідне представлення й визнання.

Доземно вклоняюсь українським захисницям і волонтеркам. Ми ваші вічні боржники. Вірю, що всі разом ми зможемо подолати інерційність історії та реалізувати свою найбільшу спільну мрію – про вільну й сильну Україну.

Бажаю кожній українці жити під мирним небом і мати всі можливості для самореалізації відповідно до власного уявлення про щастя й успіх.

Слава Україні, її героїням і героям!

Переможемо. Зі щирою повагою Президент Національної академії наук України А. Загородній» (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 5.03).

Під головуванням президента Національної академії наук України академіка НАН України А. Загороднього 5 березня 2025 р. відбулося чергове засідання Президії НАН України.

Присутні заслухали дві наукові доповіді.

Про «Розвиток розподіленої енергетики в Україні з використанням технологій мікромереж» поінформував заступник директора з наукової роботи Інституту електродинаміки НАН України доктор технічних наук І. Блінов. Виконувані в інституті дослідження за цим актуальним і значущим, із науково-практичного погляду, напрямом мають на меті розв'язання важливих науково-технічних проблем впровадження мікромереж для підвищення ефективності функціонування й розвитку розподіленої енергетики в Україні в умовах воєнної агресії та повоєнного відновлення національної економіки, розвиток сучасного нормативного забезпечення в галузі «розумних» мереж, реалізацію пілотних проєктів із впровадження мікромереж із джерелами розподіленої генерації.

Сьогодні структура потужностей генерації електроенергії в Україні істотно змінюється, що пов'язано з руйнуванням електроенергетичної інфраструктури внаслідок бойових дій і значним збільшенням частки розподіленої енергетики в загальному балансі Об'єднаної енергетичної системи України. Це унеобхіднює відповідну перебудову мережевої інфраструктури. Водночас в Україні активно впроваджуються в електроенергетичну галузь нові технології, що істотно впливає на розподільні електричні мережі, переводячи їх на новий якісний рівень розвитку і функціонування. Зростає актуальність застосування нових підходів керування генерацією, розподілом і споживанням електроенергії, що передбачають реалізацію концепції «розумних» мереж.

Важливою проблемою є забезпечення гарантованого електропостачання об'єктів критичної інфраструктури та споживачів під час їх відключень від систем розподілу електричної енергії. Для цього треба застосовувати комбінований підхід, який передбачає – за потреби – виділення частини

мережі в ізольований (острівний) режим навколо розподіленої генерації, з автоматичним підтриманням основних параметрів мережі.

Саме тому важливим аспектом розвитку розподіленої енергетики є формування науково-практичних засад, нормативної та регламентованої бази, відповідних умов побудови й експлуатації мікромереж для різних типів користувачів. Основними складниками мікромереж є джерела розподіленої генерації, розташовані безпосередньо поруч із кінцевим споживачем і реалізовані за можливості з використанням технологій відновлюваної енергетики й інших автономних джерел електроенергії та установок її зберігання.

Для розв'язання цієї проблеми науковці Інституту електродинаміки НАН України на основі міжнародного досвіду запропонували структуру системи енергетичного менеджменту і визначили основні вимоги щодо забезпечення функціонування мікромереж. В інституті з використанням засобів штучного інтелекту розроблено моделі прогнозування навантаження споживачів у мікромережах. Для виконання практичних досліджень побудовано дахову сонячну електростанцію та здійснено підключення критичного навантаження як основи реалізації пілотного проєкту із впровадження систем керування мікромережами в складі відновлюваних джерел енергії, навантажень й установки зберігання енергії.

Згадані результати одержано під час виконання проєкту «Оптимізоване управління мікромережею в Україні» за програмою міжнародної технічної допомоги «Інноваційний фонд зеленої енергетики “Innovate Ukraine”», що її фінансує уряд Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії.

За запитом оператора системи розподілу фахівці Інституту електродинаміки НАН України запропонували моделі регулювання напруги та реактивної потужності для підтримання належних параметрів якості електричної енергії в мікромережах за умов їх ізольованої роботи й надання послуг з регулювання реактивної потужності в нормальних умовах експлуатації.

Розроблено методи й моделі планування та оптимізації функціонування мікромереж, які дають змогу підвищити ефективність використання технологій розподіленої енергетики й споживання електричної енергії.

На замовлення Міністерства енергетики України науковці Інституту електродинаміки НАН України розробили проєкти національних нормативних документів у галузі мікромереж на основі відповідних міжнародних стандартів щодо технічних вимог і вимог до експлуатації мікромереж, систем енергоменеджменту, моніторингу й керування мікромережами, саморегулювання навантажень у них.

Результати виконаних досліджень свідчать про великі перспективи використання й подальшого розвитку цих робіт, зокрема під час відновлення та повоєнного розвитку української енергетики.

В обговоренні доповіді виступили директор Інституту загальної енергетики НАН України академік НАН України В. Бабак, керівник експертної групи директорату ресурсоефективних трансформацій Міністерства енергетики України О. Колосова, член Президії НАН України, академік-секретар Відділення енергетики і енергетичних технологій НАН України академік НАН України О. Кириленко.

«У доповіді І. Блінова і у виступах було порушено вкрай актуальні питання забезпечення ефективного та надійного функціонування мікромереж саме як механізму розвитку розподіленої енергетики в Україні та забезпечення живлення критичного навантаження споживачів, що є стратегічно важливим сьогодні та в період повоєнного відновлення. Важливість розвитку розподіленої енергетики в Україні для забезпечення й підвищення ефективності роботи споживачів електричної енергії не викликають сумніву, надто в сучасних умовах її функціонування. Тому запровадження підходів, визначення вимог і побудова засобів забезпечення функціонування локальних енергетичних систем, передусім із використанням технології мікромереж, є важливим напрямом науково-практичних досліджень, а розвиток нормативної бази на основі імплементації в Україні вимог сучасних міжнародних та європейських стандартів є основою стійкого розвитку енергетики України. Варто зазначити, що формування вимог до побудови локальних енергетичних систем нового типу на основі розподіленої генерації, розроблення типових рішень і формування рекомендацій щодо впровадження мікромереж потребує як ефективної підтримки від академічної науки, так і реалізації пілотних проєктів, що дадуть змогу на практиці опрацювати отримані науково-практичні результати. В установах Відділення енергетики та енергетичних технологій НАН України вже реалізуються такі інноваційні проєкти в співпраці з міжнародними партнерами, що вкрай важливо. Беручи до уваги актуальність і важливість практичного використання напрацьованих фахівцями академії теоретичних і практичних результатів розв'язання проблем розвитку розподіленої енергетики та систем енергетичного менеджменту різного рівня, приклад практичної реалізації якого ми сьогодні побачили, необхідно тісніше співпрацювати з відповідними міністерствами, державними та приватними компаніями. Дуже приємно було почути, що отримані результати високо цінує Міністерство енергетики України і вони вже знаходять використання», – підсумував дискусію Президент НАН України академік НАН України А. Загородній.

З теми «Соціологічні дослідження поточного стану та динаміки солідарних суспільних взаємодій під час війни» виступив головний науковий співробітник відділу історії та теорії соціології Інституту соціології НАН України доктор соціологічних наук В. Степаненко.

За словами науковця, широкомасштабне вторгнення РФ в Україну посилило процеси солідаризації українського суспільства, патріотичну консолідацію держави й громадян, зміцнило національно-громадянську ідентичність українців. Водночас коли в початковий період

широкомасштабного вторгнення солідаризація та згуртованість українського суспільства й держави мала висхідну динаміку (про що свідчать високі показники довіри громадян до державних інституцій у цей період), то від 2023 р. позначилися реверсні процеси щодо вертикальної солідаризації, зокрема в ставленні громадян до держави та довірі до органів влади, а також горизонтальні тренди соціальної й політичної диференціації українського суспільства. Окреслилися певні лінії потенційних соціальних розколів, які можуть розвинутися в потенційні соціальні конфлікти з небажаними соціально-політичними ризиками й наслідками в перспективі повоєнного відновлення країни. Отже, солідаризація та консолідація українського суспільства в період війни демонструє різну динаміку й може піти на спад ще під час війни, а також у період повоєнного відновлення. Це створює нові ризики для внутрішньополітичної та соціальної стабільності держави, конче необхідної для її успішного мілітарного спротиву та подальшого демократичного розвитку.

Дослідження солідарних соціальних взаємодій суспільства в період сучасної війни має свої особливості. Це великою мірою незаповнена дослідницька лакуна. Адже здебільшого сучасні теоретичні концептуалізації та практичний досвід солідарних суспільних взаємодій ґрунтуються на аналізі мирного досвіду різних суспільств, які, утім, можуть переживати соціально-політичні, економічні, екологічні чи техногенні катаклізми. І у таких випадках солідарність і солідарні соціальні відносини формуються як певна соціальна реакція членів суспільства на спільне подолання екстремальних обставин. Війна має інший рівень напруги і викликів щодо характеру й особливостей солідаризації у цей період. У випадку російсько-української війни це – фундаментальний екзистенційний виклик і переживання щодо існування безпосередньо нації та держави.

Солідаризація суспільства в стані війни з урахуванням особливостей українського суспільства в період воєнного стану включає два основні значення цього концепту:

- національно-громадянська солідарність із такими показниками, як ступінь і вид самоідентифікації індивіда, ступінь лояльності до країни, відчуття належності до національної спільноти, громадянська відповідальність й активізм, інституціональна та міжособистісна довіра тощо;

- соціальна солідарність, яка асоціюється переважно з індикаторами соціально-економічної справедливості, економічної рівності, альтруїзму, співчуття й допомоги нужденним і вразливим групам, готовність й участь у добротності, групова солідарність, інституціональна та міжособистісна довіра тощо.

У соціологічному контексті в обставинах війни здебільшого йдеться саме про національно-громадянську солідарність, хоча вона також вбирає в себе сенси «соціальної солідарності», часто зорієнтованої на проблематику соціальної справедливості.

Оптимальною моделлю солідаризації українського суспільства в умовах війни і в повоєнній перспективі треба вважати змістовну солідаризацію. Серед її складників:

- усталена національно-громадянська ідентичність;
- залученість у різні форми громадської активності незалежно від того, чи держава до них заохочує;
- готовність до особистих жертв заради того, щоби держава зберігала свободу, незалежність і право на власний вибір шляхів розвитку.

Саме змістовну модель солідаризації треба покласти в основу формування політики єдності й консолідації українського суспільства в період війни і в повоєнній перспективі.

Запобіжником соціальних розколів у соціокультурній сфері має бути виважена інформаційна й освітня політика, яка включає прийняття соціокультурних відмінностей у межах конституційних засад єдиної української державності, й інклюзивна соціальна політика, зорієнтована на спільність суспільних завдань і викликів післявоєнного відновлення демократичної європейської України.

Оскільки війна – з огляду на її негативні соціально-економічні наслідки для більшості людей – не змінила, а посилила переважно патерналістські настрої українського суспільства з переважними очікуваннями людей на соціальну відповідальність і підтримку від держави, особливу роль відіграє соціальна політика на засадах соціальної справедливості, комунікаційної відкритості й інклюзивності для багатьох соціальних груп, зокрема тих, які особливо постраждали внаслідок війни – ветеранів з фізичними та психологічними травмами, внутрішніх переселенців, людей, які втратили житло, людей похилого віку. Кошти та дії друзів, волонтерів і спільні зусилля небайдужих громадян значною мірою можуть допомагати (і допомагають) постраждалим та найбільш нужденним, але це не зменшує важливості державної підтримки. Навпаки, спільні дії держави й зусилля людей і громадських організацій створюють фундаментальну основу для подолання труднощів на цьому етапі та подальших плідних взаємодій у далекій перспективі.

Для мінімізації негативних соціальних наслідків війни потрібно розробляти комплексні стратегії, спрямовані на підтримку соціальної солідарності, єдності, економічної стабільності й політичної легітимності. Найважливішими, актуалізованими воєнним часом завданнями запобігання соціальним конфліктам в українському суспільстві під час і після війни є:

- об'єднання і створення зон взаємодії та спільних сенсів, мінімізація зон напруження, захист й узгодження інтересів різних соціальних груп і категорій населення;
- оптимальне розв'язання суперечностей у соціальній сфері, діалог між громадянами та державою;

- інтеграція різних верств населення, гармонізація їхніх інтересів, підтримка стабільності політичної системи на основі Конституції й законів України.

Тривала війна посилила тенденції конфліктогенного соціального потенціалу та збільшила ризики соціальних конфліктів в українському суспільстві. Тому соціологічний моніторинг стану, проявів і чинників міжкласової нерівності, солідарності й конфліктності має лишатися актуальним упродовж усього періоду війни, надто під час підвищення соціальної напруженості.

Колектив Інституту соціології НАН України в 2024 р. в межах першого етапу міждисциплінарного наукового проєкту НАН України «Солідаризація українського суспільства в умовах війни та перспективи збереження і відтворення солідарного соціального потенціалу у повоєнному розвитку країни» підготував методологічний та концептуальний інструментарій для моніторингового соціологічного дослідження поточного стану, динаміки й потенціалу солідарних суспільних взаємодій під час війни і в повоєнній перспективі. Презентовано видання «Українське суспільство в умовах війни. Рік 2024» (за редакцією членів-кореспондентів НАН України Є. Головахи та С. Дембійського), яке містить опис українського суспільства в умовах широкомасштабної війни, звертаючись до таких тем, як громадська думка українців, теоретичні аспекти соціології війни, лінії розколів і режими нерівностей, соціальні ресурси й інститути. Соціологічні дослідження в період повномасштабної російської збройної агресії проти України є важливим методом вивчення соціальної поведінки та діагностики суспільних настроїв у сучасному українському суспільстві, що істотно поглиблює наукове розуміння соціального потенціалу успішного національного спротиву агресору й перспектив швидкого та успішного повоєнного відновлення країни.

Ці дослідження є головною підвалиною у забезпеченні Національною академією наук України своєї прогностичної функції в частині моделювання архітектоніки повоєнних змін у поведінкових практиках громадян і солідарних суспільних взаємодій у самому суспільстві та його відносинах із державою. Якісне виконання відповідних досліджень і оперативне представлення їхніх результатів органам влади сприятиме подоланню українським суспільством і державою викликів повоєнних трансформацій та запобіганню соціальним конфліктам на засадах політики солідарності, справедливості, поваги й толерантності.

В обговоренні доповіді виступили завідувачка відділу соціоекономіки праці Інституту економіки та прогнозування НАН України доктор економічних наук В. Близнюк, завідувачка кафедри соціології Національного університету «Кієво-Могилянська академія» доктор соціологічних наук К. Мальцева, член Президії НАН України академік НАН України О. Копиленко, радник Президії НАН України, директор Інституту економіки та прогнозування НАН України академік НАН України В. Геєць.

«Сьогодні мова йшла про один зі складників міждисциплінарного проєкту “Солідаризація українського суспільства в умовах війни та перспективи збереження і відтворення солідарного соціального потенціалу у повоєнному розвитку країни”, участь у виконанні якого беруть три інститути Національної академії наук України. В. Степаненко висвітлив у своїй доповіді широке коло питань, пов’язаних із дослідженням солідарності під час війни в Україні. Це важливе питання. Слід зазначити, що установи нашої академії роблять свій внесок у вивчення соціальних аспектів і наслідків війни, а також у розроблення підходів і стратегій повоєнного відновлення країни. Зокрема, дослідження фахівців Інституту соціології НАН України допомагають зрозуміти особливості й динаміку солідарних суспільних взаємодій громадян і держави у період війни, ідентифікують потенційні лінії соціальних розколів в умовах війни та повоєнних викликів. Водночас на сучасному етапі необхідно значно активізувати подальші дослідження соціальних наслідків війни, а також можливостей використання нового соціального досвіду і цінностей, набутих нашою країною під час складних випробувань, зокрема цінностей патріотизму, громадянської відповідальності й солідарності. Крім того, важливим завданням є популяризація результатів наших досліджень щодо соціальних аспектів і наслідків війни, формування міждисциплінарних підходів до зазначеної проблематики та вироблення науково-практичних рекомендацій для повоєнного відновлення країни. Очевидно, що для реалізації цих завдань необхідно налагодити координацію та тіснішу співпрацю з науковими установами академії й іншими інституціями, залученими до вивчення соціальних аспектів і наслідків війни», – підсумував президент НАН України академік НАН України А. Загородній (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 7.03*).

Сучасні дослідження та розробки академічної науки

Науковці НАН України створили програмно-інформаційний комплекс для української вітроенергетики.

Українська енергетика наразі переживає наймасштабніший виклик за всю історію незалежності. Хоча точної інформації про кількість об’єктів генерації, пошкоджених і знищених російським вторгненням, немає, проте, за попередніми підрахунками, зруйновано й окуповано близько 60 % генеруючих потужностей: теплових електростанцій (ТЕС) – понад 90 %, теплоелектроцентралей (ТЕЦ) – понад 60 %, гідроелектростанцій (ГЕС) – близько 60 %, АЕС – 44 %. За даними Міністерства енергетики України, тільки 2024 р. Україна втратила понад 9 ГВт генеруючих потужностей. Можна стверджувати, що ворог і надалі не полишить спроб руйнувань енергетичної інфраструктури нашої держави. Наслідком російських атак на енергетику став критичний дефіцит в Об’єднаній енергетичній системі України. Навіть попри те, що від 1 грудня 2024 р. імпорт електроенергії з Європейського Союзу зріс

до 2,1 ГВт, дефіцит усе ще значний, тому доводиться періодично обмежувати споживання електроенергії як для промисловості, так і для населення.

Один зі шляхів подолання цієї проблеми – розвиток розподіленої генерації на основі відновлюваних джерел енергії. Вітроенергетика в цьому контексті посідає одну з лідерських позицій. За словами міністра енергетики України Г. Галущенко, Україна збирається побудувати об'єкти вітрової генерації сумарною потужністю понад 800 МВт. Бізнес оцінює ситуацію ще оптимістичніше: як стверджує голова правління Української вітроенергетичної асоціації А. Конеченков, інвестори готові побудувати понад 4 ГВт вітроенергетичних проєктів уже протягом наступних 4–5 років.

З огляду на необхідність підвищення енергетичної безпеки країни та тенденцію щодо розвитку розподіленої генерації на основі відновлюваних джерел енергії, в Інституті загальної енергетики НАН України створили програмно-інформаційний комплекс (ПІК) “GreenPowerAtlas”. Його призначення – збирати, опрацьовувати й аналізувати супутникові метеорологічні дані, що використовуються для оцінювання потенціалу генерації вітрових і сонячних електростанцій, а саме: швидкості вітру, сонячної інсоляції, хмарності, опадів, температури, відносної вологості, абсолютного тиску тощо. Базовим джерелом даних для цього програмно-інформаційного комплексу став The POWER Project (NASA), що акумулює різні супутникові дані. Проте комплекс є адаптивним і може використовувати дані інших геоінформаційних систем. Для візуалізації даних GreenPowerAtlas використовує програмне забезпечення LightningChart. Дані програмно-інформаційного комплексу оперативно оновлюються за допомогою прикладного програмного інтерфейсу (API).

GreenPowerAtlas у вільному доступі пропонує своїм користувачам динамічну візуалізацію згаданих вище метеорологічних даних протягом чотирьох діб. Для оцінювання вітрового потенціалу комплекс використовує спектр статистичних даних. За допомогою цього інструменту можна оцінити низку статистичних параметрів: мінімальне, медіанне, максимальне значення швидкості вітру, розмах і квантилі. Розроблений програмно-інформаційний комплекс не обмежується помісячною візуалізацією – його можна адаптувати для використання подовгової чи потижневої інформації.

«Ми вже використали GreenPowerAtlas для оцінювання вітрового потенціалу Новороздільського індустріального парку. Також допомогли підібрати висоту встановлення вітрового генератора, базуючись на інформації щодо коефіцієнту використання встановленої потужності. Наша команда вважає, що такий продукт є важливим для розбудови розподіленої генерації в Україні. Ми продовжуватимемо вдосконалювати комплекс разом із державним сектором і приватним бізнесом. Дуже важливою в цьому сенсі є наша співпраця з Українською вітроенергетичною асоціацією», – зазначив керівник проєкту “GreenPowerAtlas”, заступник директора з науково-організаційної роботи Інституту загальної енергетики НАН України доктор технічних наук А. Запорожець.

Створення програмно-інформаційного комплексу GreenPowerAtlas для оцінювання потенціалу використання відновлюваних джерел енергії – це важливий кроком для подальшого сталого розвитку відновлюваної енергетики (зокрема вітроенергетики) в Україні. Завдяки цій розробці науковців можна не лише отримувати найактуальніші дані та прогнози для ефективного планування, а й підвищити інвестиційну привабливість галузі, поліпшити надійність енергосистеми та сприяти національній енергетичній і екологічній безпеці (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 5.03*).

Наукова конференція «Лексика східного походження в українській мові: теоретичні й прикладні аспекти відображення власних і загальних назв»

Наукова конференція «Лексика східного походження в українській мові: теоретичні й прикладні аспекти відображення власних і загальних назв» відбудеться 11–12 листопада 2025 р. в комбінованому форматі.

Організатори заходу – Національна академія наук України, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, Національна комісія зі стандартів державної мови, Національна асоціація українців.

Мета конференції – обговорення правил і практик відтворення українською мовою апелювальної та пропріативної лексики східних мов, доцільності реформування принципів цих правил, їхнього вдосконалення і розвитку. Одне з найголовніших завдань конференції – аналіз сучасних ризиків, що можуть бути викликані реформуванням / неререформуванням чинних правил і норм.

До участі організатори запрошують науковців, викладачів, аспірантів.

Напрями роботи конференції:

1. Теоретичні аспекти транскрипції і транслітерації лексики східного походження засобами української мови.
2. Методологічні засади практичної транскрипції лексики східного походження засобами української мови.
3. Проблеми узгодження засад практичної транскрипції лексики східного походження з принципами українського правопису та орфоепії.
4. Відтворення загальних і власних назв східних мов засобами українського правопису.
5. Роль мовної традиції у формуванні засад відтворення лексики східного походження в українській мові.
6. Проблеми розроблення систем практичних транскрипцій для окремих східних мов.

Для подання заявки на участь у конференції до 20 жовтня 2025 р. потрібно заповнити реєстраційну форму. Про результати відбору

кожен заявник буде повідомлений листом на електронну адресу не пізніше 1 листопада 2025 р.

За підсумками конференції заплановано видати матеріали. Повнотекстові матеріали доповідей для друку обсягом від 1,5 авторського аркуша можна надсилати до 20 грудня 2025 р. на e-mail: transcriptionconf@gmail.com

Контакти організаційного комітету: E-mail: transcriptionconf@gmail.com

Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, 01001, Київ, вул. Михайла Грушевського, 4, к. 717. Вебсторінка: <http://www.inmo.org.ua>, тел.: +38 044 279-0292

Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, 01001, Київ, вул. Михайла Грушевського, 4, к. 205. Вебсторінка: <https://oriental-studies.org.ua>, тел.: +38 044 278-7652 (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2025. – 10.03).*

Чому в лютому 2025 р. повітря над Україною було брудним?

Зібравши та проаналізувавши дані за більшу частину лютого 2025 р., фахівці відділу моніторингу атмосфери Українського гідрометеорологічного інституту ДСНС України та НАН України пояснюють, чому в останній місяць часто формувалися високі рівні забруднення атмосфери, особливо у великих містах.

Протягом лютого 2025 р. в медіа та соціальних мережах неодноразово публікували інформацію про високий рівень забруднення атмосферного повітря над територією України, особливо у Києві. Попри те що офіційні повідомлення органів влади переважно містили правильне пояснення причин формування високих рівнів забруднення атмосферного повітря, у суспільстві нерідко інтерпретували цю інформацію неправильно, маніпулювали нею, а хибні висновки діставали неаргументований розголос.

Незважаючи на очевидність загальних природних і антропогенних процесів, які призводять до формування тих чи інших концентрацій забруднювальних речовин в атмосферному повітрі, у дискусіях часто намагаються приписувати хибні ролі таким процесам. По-перше, концентрації забруднювальних речовин на будь-якій території формуються внаслідок викидів цих речовин із цієї території. Певна маса таких речовин може надходити з інших районів – через перенесення в атмосфері. Очевидно, що в містах провідну роль у формуванні забруднення відіграють викиди від автотранспорту і промисловості (за винятком порівняно рідкісних випадків перенесення забруднення від інтенсивних лісових пожеж чи пилових бур поза містами). По-друге, залежно від метеорологічних умов, забруднювальні речовини можуть виводитися з атмосфери із різною швидкістю. Відсутність опадів, низька швидкість вітру й інверсії температури повітря (тобто зростання температури з висотою, що формує блокуючий шар) сприяють інтенсивнішому накопиченню забруднювальних речовин поблизу земної

поверхні, якщо є джерела викидів таких сполук. Отже, рівень забруднення атмосфери на будь-якій території завжди залежить від активності джерел викидів і метеорологічних умов їхнього розсіювання й осадження.

У лютому 2025 р. переважала антициклонна погода, яка взимку формує нижчі температури повітря та вищу повторюваність температурних інверсій і штилю. Навіть більше, в деякі дні швидкості вітру були дуже низькі. Такі метеорологічні умови в лютому 2025 р. не сприяли розсіюванню забруднювальних речовин у приземному шарі атмосфери. У містах, де чимало автотранспорту і працюють промислові підприємства, які можуть, зокрема, використовувати паливо нижчої якості (так подекуди відбувається через воєнні дії), це спричинило формування вищих концентрацій, ніж, наприклад, у попередні зимові місяці. Загалом такі метеорологічні процеси і їхній вплив на забруднення атмосфери є сезонним явищем. Воно щозими спостерігається не лише в Україні, а й в інших країнах Європи. У сільській місцевості (як в Україні, так і в інших країнах) погіршення якості повітря також може локально проявлятися через опалювання домівок. Проте особливо високих рівнів забруднення сягають саме у великих містах зі значною кількістю автотранспорту.

Поліпшити якість атмосферного повітря у містах можливо. Для цього потрібно реагувати на попередження про метеорологічні умови його високого забруднення. Проте в Україні немає дієвої практики подальшого регулювання активності джерел викидів (ні промисловості, ні автотранспорту).

Щодо впливу воєнних дій на погіршення якості атмосферного повітря (а цей чинник часто і недооцінюють, і переоцінюють), то в Українському гідрометеорологічному інституті ДСНС України та НАН України дійшли такого висновку. У лютому 2025 р. вплив воєнних дій не був визначальним у формуванні концентрацій забруднювальних речовин у містах на території України. Наслідки воєнних дій були епізодичними й точковими, вони формувалися через пожежі після ракетних ударів і атак безпілотними літальними апаратами, але не визначали характеру загального розподілу забруднення на території України.

NO₂ є зручною індикативною забруднювальною речовиною для порівняння загального стану якості атмосферного повітря над різними територіями, особливо згідно з даними супутникового зондування. На території України забруднення формувалося переважно локально і було пов'язане із власними антропогенними викидами міст (крім одного випадку перенесення забруднення 23 лютого до Харківської області від джерел викидів на території Росії). У Києві найвищі концентрації формувалися саме внаслідок власних викидів (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 3.03).

Нелінійно некласичні. У НАН України вивчають матеріали, що деформуються у незвичний спосіб.

Що таке ауксетичні матеріали, чим вони особливі та чому варто досліджувати їх із погляду механіки – спеціально для сайту Національної академії наук України люб'язно пояснив завідувач відділу реології Інституту механіки ім. С. П. Тимошенка НАН України член-кореспондент НАН України Я. Руцицький.

Крім традиційних матеріалів, сучасні наука і промисловість мають справу з т. зв. метаматеріалами. Це великий клас нових матеріалів із незвичними властивостями, яких раніше не спостерігали.

Підкласом метаматеріалів є механічні метаматеріали, зокрема ауксетичні (або ж, як їх іще називають, ауксетики – у перекладі з давньогрецької це слово означає «ті, що намагаються зростати»). До них належать, наприклад, деякі піни та гуми. Якщо говорити просто й дуже узагальнено, головна особливість ауксетиків полягає в тому, що, на відміну від класичних матеріалів, вони не тоншають, а грубшають, роздуваються, розпухають у поперечному перерізі. Це відбувається із циліндричним чи призматичним зразком матеріалу, що зазнає одновісного розтягу, тобто розтягується у протилежні боки вздовж однієї осі.

Відколи на початку 1980-х років ауксетики було відкрито й ідентифіковано як новий клас матеріалів, їх вивчають переважно методами молекулярної фізики, інженерного та комп'ютерного моделювання, матеріалознавства. Проте, як вважає член-кореспондент НАН України Я. Руцицький, саме механіка відкриває додаткові широкі можливості й перспективи для передбачення й опису поведінки ауксетиків. Дослідження за цим напрямом активно тривають в Інституті механіки ім. С. П. Тимошенка НАН України. Там, скажімо, з'ясували, що ауксетики можуть виявляти свої особливі властивості далеко не за будь-яких умов.

Докладніше про це йтиметься трохи далі, та спершу повернімося до історії питання, описуючи яку, неможливо уникнути певного занурення у високу науку. Доктор К. Еванс (нині професор Університету Ексетера у Великій Британії) 1991 р. запровадив термін «ауксетичні матеріали» щодо всіх матеріалів, для яких значення коефіцієнту Пуассона є від'ємним. У лінійній теорії пружності коефіцієнт Пуассона є однією з пружних сталих (констант) матеріалу, якою описують зміну площі поперечного перерізу зразка. Для класичних, традиційних матеріалів (або, радше, матеріалів, що поведуться як традиційні) коефіцієнт Пуассона завжди має додатне значення. Для ауксетиків – від'ємне. Від 1987 р. більшість учених – матеріалознавців, фізиків і навіть почасти механіків – вважають від'ємний коефіцієнт Пуассона індикатором ауксетичності. Проте, на думку члена-кореспондента НАН України Я. Руцицького, це лише вторинний факт, а визначальною для ауксетиків є їхня особлива внутрішня структура. Це демонструють нові теоретичні результати, здобуті в Інституті механіки ім. С. П. Тимошенка НАН України.

Оскільки деформація деяких зразків ауксетичних матеріалів (а саме – пін) може сягати 300 %, а класична, лінійна теорія пружності допускає деформації лише до 3–4 %, то науковці академії здійснили розрахунки і

моделювання деформацій в ауксетиках за допомогою інструментарію концепції нелінійної теорії пружності. І довели, що лише моделі цієї теорії здатні коректно описувати деформування ауксетичних матеріалів і конструкцій із них, адже теоретичні результати за цим напрямом досліджень цілком корелюють з експериментальними.

Зокрема, в Інституті механіки ім. С. П. Тимошенка НАН України нелінійні моделі гіперпружного деформування адаптували до теоретичного аналізу трьох універсальних деформацій (їх також називають універсальними станами) – одновісного розтягу-стиску, простого зсуву та всестороннього зсуву – для піни, полістиролу та деяких інших матеріалів із властивостями ауксетичності. Науковці інституту дійшли несподіваного висновку, що один і той самий матеріал може виявляти властивості як традиційного матеріалу (за малих деформацій), так і нетрадиційного, тобто ауксетика (коли величина деформації збільшується до помірних значень). Хоча досі матеріал відносили або до традиційних, або до ауксетиків за будь-яких деформацій.

Отже, науковці Академії теоретично спостерігали абсолютно новий нелінійний ефект деформування матеріалу, нове механічне явище – перехід матеріалу з однієї категорії до іншої. Вони дійшли висновку, що ауксетичні матеріали виявляють властивості ауксетичності лише за великих (скінченних) деформацій, а моделі нелінійної механіки є логічним наступним кроком у розвитку теорії ауксетиків. Дослідження Інституту механіки ім. С. П. Тимошенка НАН України за цим напрямом тривають (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 26.02*).

Міжнародне співробітництво у галузі освіти і науки

Міжнародна науково-практична конференція «Стратегічні засади інтеграції України у глобальний геоекономічний простір»

В Інституті економіки та прогнозування НАН України (Київ, вул. Панаса Мирного, 26) 21 травня 2025 р. відбудеться міжнародна науково-практична конференція «Стратегічні засади інтеграції України у глобальний геоекономічний простір». Організатор заходу – сектор міжнародних фінансових досліджень відділу публічних фінансів Інституту економіки та прогнозування НАН України.

Мета зібрання – об'єднати науковців, представників органів державної влади та підприємців для обговорення й вирішення актуальних питань стратегічних засад інтеграції України у геоекономічний простір.

Наукові напрями для обговорення:

- закономірності сучасних геоекономічних імперативів та особливостей розвитку світової економіки;
- економічні чинники позиціонування України у світовій економіці в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення;

- глобальна корпоратизація, регіональна локалізація та інституціональна організація фінансових ринків;
- геоекономічні позиції регулятивних механізмів стабільного та прозорого функціонування фінансових ринків;
- національні інтереси України в системі глобалізації світової економіки в умовах повоєнного відновлення;
- геоекономічні стратегії та визначальні чинники позиціонування України у сучасному світі.

Робочі мови: англійська, українська.

Регламент доповіді: до 10 хв.

Формат – офлайн і онлайн.

Початок – об 11:00 за київським часом.

Заявки на участь і тези доповідей потрібно надіслати до 17 травня 2025 р. на електронну скриньку: conf_simr@ukr.net

Відповідальний секретар конференції – науковий співробітник сектору міжнародних фінансових досліджень відділу публічних фінансів Інституту економіки та прогнозування НАН України кандидат економічних наук А. Глазова (conf_simr@ukr.net) (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua). – 2025. – 3.03*).

Стипендії для українських науковців для участі в Літній школі Міжнародної дослідницької інфраструктури екстремального світла (ELI ERIC)

У Долних Брежанах неподалік від Праги (Чехія) на базі Інфраструктури екстремального світла (ELI ERIC) 25–29 серпня 2025 р. проводитиметься Літня школа з використання високопотужних лазерних систем світового класу для досліджень у галузях фізики, хімії, матеріалознавства для молодих науковців – ELISS2025.

П'ятиденна програма школи пропонує учасникам поєднати розширені навчальні курси із лазерних технологій з оглядовими лекціями щодо джерел лазерного випромінювання та приладів на їх основі. Огляд лабораторій дасть змогу побачити на практиці технології лазерних пучків. Учасники зможуть оглянути експериментальні можливості, що пропонуються обладнанням Інфраструктури екстремального світла ELI. Учасникам школи буде надана можливість отримати практичні навички шляхом участі в різноманітних додаткових заходах на їхній вибір – практичних заняттях, тренінгах із підготовки написання заявок. Також передбачається наукова олімпіада ELI як альтернативний варіант взаємодії з ELI та збалансованого поєднання лекцій із практичними заняттями.

Учасники матимуть можливість представити свої дослідження під час постерної сесії та обговорити питання з науковими консультантами, а також поспілкуватися під час неформальних заходів.

Мова проведення Літньої школи – англійська.

Тематика цього річної школи:

- високопотужні лазери та сучасні лазерні технології;
- взаємодія лазерного випромінювання з речовиною;
- фізика високої щільності енергій та тепла щільна матерія;
- наука про лазери на вільних електронах та високу частоту повторення;
- лазерне прискорення частинок та мультидисциплінарне застосування: медицина, біологія, культурна спадщина та матеріалознавство.
- лазерні джерела рентгенівського випромінювання;
- методи візуалізації короткими рентгенівськими імпульсами;
- експериментальна ядерна фізика з використанням лазерів високої інтенсивності;
- застосування фемтонауки в біології, хімії та фізиці твердого тіла;
- генерація аттосекундних лазерних імпульсів: аттосекундна фотоніка;
- застосування для Космосу.

Для участі українських аплікантив у Літній школі передбачені гранти, які включають дорожні витрати, проживання, харчування та покривають реєстраційний внесок. Такі гранти можуть бути надані особам, які мають ступінь бакалавра, магістра, навчаються в аспірантурі з фізики та хімії. Апліканти зобов'язуються взяти участь у постерній сесії Літньої школи. Заявки будуть розглянуті науковим комітетом, після чого подавачам буде призначено співбесіду в онлайн-форматі.

Для подання заявки на отримання гранту необхідно надіслати мотиваційний лист та лист підтримки від свого наукового керівника (англійською мовою) за адресою: ELISS_sci@eli-laser.eu

Електронний лист повинен мати назву “Application for ELISS2025 travel grant_ your name”.

Граничний термін подання заявок – 31 березня 2025 р., повідомлення аплікантим про результати відбору – не пізніше 25 квітня.

Важливе зауваження: використання ChatGPT та інших ресурсів ШІ заборонено. Мотиваційний лист має бути простим за змістом, чітким та відповідати дійсності (**Національна академія наук України** (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 26.02).

Міжнародна наукова конференція «Х Потебнянські читання»

В Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України 7–8 жовтня 2025 р. триватиме міжнародна наукова конференція «Х Потебнянські читання» (до 190-річчя від дня народження Олександра Опанасовича Потебні).

Наукова проблематика конференції:

- роль О. О. Потебні в розвитку української мови й становленні української ідентичності;
- проблема взаємовідношення мови й мислення в науковій спадщині О. О. Потебні;
- джерела наукового вчення О. О. Потебні;

- внутрішня форма слова і культурна пам'ять народу;
- взаємодія граматики, логіки та психології в концепції О. О. Потебні;
- проблема походження слова та роль апперцепції в мовно-мисленнєвій діяльності;
- граматика, лексикологія, фразеологія, етимологія слов'янських мов;
- психологія творчості;
- світ фольклору в працях О. О. Потебні;
- міф, символ, художній образ;
- науково-педагогічна діяльність О. О. Потебні та академічний дискурс XIX ст.;
- О. О. Потебня і Харківська філологічна школа;
- стилістика праць О. О. Потебні: мовна особистість ученого;
- ідеї О. О. Потебні та сучасне мовознавство.

Для участі у конференції потрібно до 15 вересня 2025 р. надіслати анкету на адресу: inmo.conference@ukr.net

Передбачено віддалену участь у конференції за допомогою платформи "Google Meet".

За підсумками конференції заплановано колективну монографію та публікації в журналі «Мовознавство».

Контакти: Адреса оргкомітету: Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, вул. Грушевського, 4, к. 717, м. Київ, тел. (+38 044) 279-02-92. Відповідальний секретар конференції: кандидат філологічних наук, доцент Ілона Михайлівна Мирошніченко. E-mail: inmo.conference@ukr.net (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 6.03*).

До Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського завітала угорська делегація.

Національну бібліотеку України імені В. І. Вернадського 25 лютого 2025 р. відвідала делегація, до якої увійшли Надзвичайний і Повноважний Посол Угорщини в Україні А. Хеізер, дипломатка з питань культури і освіти Посольства Угорщини в Україні Є. Х. Хегедюш, генеральний директор Національної бібліотеки Угорщини імені Ференца Сечені Д. Рожа, спеціаліст із комунікацій та зв'язків із громадськістю Національної бібліотеки імені Ференца Сечені П. Тот і працівниці Посольства Угорщини в Україні А. Шафар і С. Кабиш.

У головному приміщенні Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського гостей зустріли заступники генерального директора Бібліотеки з наукової роботи кандидати історичних наук Ю. Ковтанюк і Т. Коваль, координаторка міжнародних зв'язків Бібліотеки, старший науковий співробітник відділу міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків кандидат історичних наук Л. Дем'янюк і тимчасова в. о. завідувача цього відділу О. Філімончук.

Кандидат історичних наук Т. Коваль коротко ознайомила відвідувачів з історією Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та її головного приміщення, яке відкрилося 1989 р. У своїй розповіді вона виокремила особливі елементи архітектури й оздоблення, зокрема монументально-декоративне панно «Біль землі» на головному вході, унікальний пандус, що веде до читальних залів і так само унікальний, створений спеціально для Бібліотеки гобелен-триптих «Витоки слов'янської писемності».

Гостей дуже зацікавив Фонд президентів України. Про фонд і його експонати розповів директор цього структурного підрозділу Бібліотеки кандидат історичних наук В. Удовик.

Надзвичайний і Повноважний Посол Угорщини в Україні А. Хеізер і генеральний директор Національної бібліотеки імені Ференца Сечені Д. Рожа подарували Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського два унікальні угорські фоліанти – рідкісне репринтне видання вибраного зі знаменитої Корвініани, бібліотеки Короля Матіаша, обмеженого накладу (ця гуманістична збірка рукописів належить до видатних зібрань джерел як угорських, так і міжнародних досліджень гуманізму й відродження) та примірник факсимільної копії надрукованої ще 1473 р. Історії угорського народу від найдавніших часів до початку правління Короля Матіаша (нещодавно в Угорщині відзначили 550 років книгодрукування і з такої нагоди виготовили 550 факсимільних копій цієї книги). Обидва видання є реліквіями, тож призначені для особливих інституцій. Генеральний директор Національної бібліотеки імені Ференца Сечені Д. Рожа також подарував Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського колекцію угорських книг – від давніх творів до сучасних, – щоб вони були представлені як частина угорської літератури.

Крім того, під час візиту угорської делегації Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського і Національна бібліотека імені Ференца Сечені підписали Меморандум про взаєморозуміння, культурну співпрацю в галузі популяризації фондів та створення цифрових колекцій.

Знайомство угорських гостей із Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського продовжилося в її історичній будівлі, зведеної 1930 р., про історію якої розповів заступник генерального директора з наукової роботи Бібліотеки кандидат історичних наук Юрій Ковтанюк. Перший корпус Бібліотеки є пам'яткою національного значення та відіграє важливу роль у збереженні й дослідженні історичних і наукових фондів. Його архівні сховища посідають майже 11 тис. кв. м. Будівлю проєктували у класичному стилі, а головним завданням архітекторів було створення просторих читальних залів і сховищ, які гарантують збереження фондів. Нині у цьому корпусі зберігається близько 4 млн унікальних документів, що є частиною світової культурної спадщини. Докладну екскурсію угорським колегам провела завідувачка відділу формування та використання газетних фондів Н. Носкіна.

Гості відвідали кілька відділів Бібліотеки. Зокрема, завідувачка відділу стародруків та рідкісних видань Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського кандидат історичних наук Н. Бондар ознайомила з виставкою унікальних експонатів, серед яких – інкунабули («Книга хронік» Гартмана Шеделя, Нюрнберг, 1493), географічний атлас Абрагама Ортелія з картою Королівства Угорщини, а також рідкісні книги з історії Угорщини, серед яких «Опис Угорщини» (1634) й «Аннали Угорського королівства» Дьордя Праї (1763). Окрема експозиція представила книжкові зв'язки між українцями й угорцями через підручники, словники та навчальні посібники.

Директор Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського кандидат історичних наук О. Степченко і старший науковий співробітник відділу джерелознавства Інституту рукопису кандидат історичних наук Т. Горбач продемонстрували добірку унікальних рукописів, що належать до західної та східної культур. З-поміж експонатів – глиняні клинописні таблички (III тисячоліття до нашої ери), середньовічні богослужбові книги, рукопис XVI ст. на пальмовому листі, скандинавський рунічний календар XVII ст., а також перлина фондів інституту – оригінал Пересопницького Євангелія XVI ст., на якому складають присягу українські президенти. Окремий розділ експозиції присвячувався рукописам Австро-Угорської імперії, зокрема грамоті імператора Франца Йосифа, картам Богемії (1720) та рукописному підручнику з геометрії Яна Споса (XIX ст.). Особливу увагу гостей привернули документи, пов'язані з історією Угорщини, серед яких архієрейське благословення XVIII ст., указ Марії-Терезії про призначення єпископа Льва Шептицького тощо.

Завідувачка відділу музичних фондів Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського кандидат мистецтвознавства Л. Івченко ознайомила делегацію з історією відділу, його фондами нотних документів (XVII – початок XXI ст.), рідкісними виданнями українського фольклору та церковної музики. Гості оглянули документи, пов'язані з творчістю угорських композиторів. А працівники відділу подарували Національній бібліотеці Угорщини імені Ференца Сечені наукове видання «Нотне видавництво Генріха Індришека: 1902–1919» (Київ, 2021; авторки – Л. Івченко і молодший науковий співробітник відділу музичних фондів Є. Кожушко).

Візит завершився у відділі формування та використання газетних фондів. Гостям представили угорськомовні газети, що видавалися в Україні й Угорщині, а також періодичні видання національних меншин України.

Насамкінець Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського подарувала угорській делегації велику колекцію своїх видань (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 3.03*).

Наукові видання НАН України

Вийшов друком черговий випуск всеукраїнської газети для науковців та освітян «Світ» [№ 4 (1328) за лютий 2025 р.]

У номері:

с. 1 – колонка Д. Шулікіна «Чи з нами світ у треті роковин великої війни?»;

с. 2 – хроніки українського спротиву «Війна. Вистояти і перемогти» (12–23 січня 2025 р.);

с. 3 – стаття Д. Шулікіна «Наукові парки: чи вдасться створити сприятливі умови?» – щодо Закону України «Про внесення змін до деяких Законів України щодо стимулювання розвитку наукових парків» і його експертного обговорення;

с. 4–5 – стаття Д. Шулікіна «БпЛА + магнітометри — око, яке бачить міни» – репортаж із випробування системи виявлення вибухонебезпечних предметів за допомогою аеромагнітного знімання з дронів (з коментарями науковців Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України, який відповідає за наукову частину проєкту з розмінування “MinesEye”); коментар «Головне — вірити у свої сили» (для нової рубрики «Жінки в освіті і науці») від професорки кафедри технології неорганічних речовин та очищення води, керівниці Центру сучасних водних технологій та лабораторії іонного обміну й адсорбції хімікотехнологічного факультету Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського» доктора технічних наук Т. Мітченко – про її шлях у науку (записав О. Листопад); інформація М. Волинської «А от білоруську мову варто підтримати» – про підсумки обговорення схваленого урядом проєкту закону України «Про внесення змін до деяких законів України у зв’язку з оновленням офіційного перекладу Європейської хартії регіональних або міноритарних мов» на засіданні президії Академії наук вищої школи України;

с. 6 – стаття О. Листопада «Вода з Дніпра. Розщепити на атоми й сказати, чи можна пити» – про одну з найкращих українських моніторингових лабораторій – Лабораторію моніторингу вод Північного регіону Державного агентства водних ресурсів України;

с. 7 – стаття О. Листопада «Романтики Вовчих ям» – про роботу національного парку «Шумава» й інших чеських парків;

с. 8 – інтерв’ю ректора Академії мистецтв ім. П. Чубинського кандидата культурології, професора В. Романчишина О. Дубовик.

Газету «Світ» читайте також на її вебсайті та фейсбук-сторінці (***Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 10.03.***)

Проблеми розвитку соціальних комунікацій

Л. Чуприна, заввідділу НБУВ

Досвід використання програм штучного інтелекту Microsoft Copilot, Google Gemini в аналітичній роботі

У статті йдеться про досвід використання програм штучного інтелекту Microsoft Copilot, Google Gemini в аналітичній роботі відділу, зокрема при написанні наукової статті, складанні рейтингу активності політичних персон в українському інформаційному просторі. Наводяться дані опитувань науковців про вплив штучного інтелекту на такі сфери життя, як наукова, творча діяльність, створення контенту. Звертається увага на особливості роботи програм штучного інтелекту з українськими новинними сайтами, наголошується на необхідності обов'язкової перевірки інформації, наданої штучним інтелектом. Розглянуто деякі можливості програм штучного інтелекту як у створенні мультимедійного контенту, так і виявленні ознак дезінформації, дипфейків, маніпулятивних проявів.

Ключові слова: штучний інтелект, інформаційно-аналітичне забезпечення, Microsoft Copilot, Google Gemini, дезінформація.

Вступ. Світові тенденції в розвитку інформаційних технологій, як показує практика, відчутно впливають на інформаційний простір України, тому готовність аналітичних структур до змін, здатність швидко вдосконалити методику своєї роботи в нових умовах це важливий чинник у забезпеченні їх ефективності. Створення сучасних генеративних нейронних мереж, великих мовних моделей стало проривом у вивченні штучного інтелекту. Що, у свою чергу, вплинуло на такі сфери людського життя, як наука та виробництво контенту. В опитуванні Nature за участі понад 1 тис. 600 учених [1] майже 30 % повідомили, що вони використовували генеративні інструменти штучного інтелекту для написання рукописів, близько 15 % – що використовували їх для написання заявок на гранти.

Близько 55 % респондентів опитування Nature вважають головною перевагою генеративного штучного інтелекту його здатність редагувати та перекладати написане для дослідників, рідною мовою яких не є англійська. Згідно з опитуванням Європейської дослідницької ради (ERC) [2], яка фінансує дослідження у Європі, 75 % з понад 1 тис. одержувачів грантів ERC вважають, що генеративний ШІ зменшить мовні бар'єри в дослідженнях до 2030 р. Вісімдесят п'ять відсотків респондентів опитування ERC зазначили, що генеративний ШІ може виконувати повторювані або трудомісткі завдання, такі як огляди літератури; 38 % вважають, що генеративний ШІ сприятиме продуктивності в науці, наприклад, допомагаючи дослідникам швидше писати праці [2].

У відділі оперативної інформації Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ) розпочали тестування окремих програм на базі штучного інтелекту для використання в інформаційно-аналітичній роботі відділу.

У цій праці програми та платформи на базі штучного інтелекту для зручності позначатимуться як ШІ. Мета першого етапу, про який ітиметься в праці, – з'ясувати, чим може бути корисний ШІ інформаційному аналітику. Використовувалися такі загальнонаукові методи дослідження, як експеримент, спостереження, опис, аналіз, синтез, узагальнення. Для ознайомлення з англійськими публікаціями про використання ШІ автор праці звертався до наукових баз даних – “Google Scholar”, “IEEE Xplore”, “ACM Digital Library”; конференцій – “AI Summit”, “Big Data & AI World”, “Gartner Data & Analytics Summit”; інформресурсів – “Gartner”, “Forrester”, “McKinsey”, IDC [3, 4]. Опрацювання ряду публікацій вітчизняних науковців, які досліджують проблеми використання штучного інтелекту в інформаційно-аналітичній діяльності, показало здебільшого загальні підходи до проблематики [5–10], що підкреслює актуальність узагальнення практичного досвіду та обміну ним.

Корисними та пізнавальними був ряд конференцій, вебінарів, майстер-класів щодо використання штучного інтелекту в бібліотечній практиці та інформаційно-аналітичній діяльності. Основна частина. Критеріями відбору програм на базі штучного інтелекту для використання в аналітичній роботі були: безплатне їх використання, доступ програми до інтернету в реальному часі, мультимодальність. Шляхом тестування ряду програм обрано вебверсію Google Gemini 1.0 Pro (<https://gemini.google.com/app>) та застосунок Microsoft Copilot на базі GPT-4. Для прикладу обрали завдання: а) написати наукову працю про використання штучного інтелекту в роботі Бібліотеки конгресу США; б) скласти рейтинг чотирьох українських політичних осіб національного рівня в регіональних інтернет-виданнях. Gemini не переймався структурою наукової праці, але тезисно виклав основні напрями можливого опрацювання матеріалу. Copilot показав, що знайомий зі структурою наукової праці, написав анотацію, вступ, а далі запропонував звертатися до нього за допомогою, якщо необхідно написати розділи праці. В обох випадках результат назвати працею неможливо.

Якщо ж при написанні праці використовувати ШІ поетапно: допоможи підібрати ключові слова до такої теми, склади план праці, світові тенденції, які українські науковці пишуть про штучний інтелект, склади перелік посилань, сформулюй речення, переклади тощо, – це значно ефективніше, скорочує час ознайомлення з матеріалом, пришвидшує процес написання. Обов'язковою умовою є перевірка даних, що їх надав ШІ, оскільки трапляються помилки й так звані галюцинації. У нашому випадку програма Google Gemini неодноразово давала посилання на неіснуючі публікації, при цьому наводила прізвища конкретних авторів, назви праць, журнали, сторінки, навіть анотації до публікацій.

Це стосується як вітчизняних, так і зарубіжних публікацій. Потім визнавала свої помилки. На нашу думку, коли програма дає список п'яти публікацій і всі вони виявляються вигаданими, це свідчить не про поодинокі помилки, а про збої в алгоритмі машинного навчання програми. Цей факт дещо ускладнює роботу з цією програмою. Copilot у цьому завданні був точнішим, не проявляючи зайвого фантазування. У зв'язку із цим варто звернути увагу на останні дослідження науковців з Массачусетського технологічного інституту (США). Відомо, що штучний інтелект навчається на базах даних, які не завжди містять достовірну інформацію. Тому ШІ іноді може видавати користувачу неправдиву інформацію, вважаючи, що говорить правду. Однак нове дослідження показує, що іноді нейромережа здатна брехати цілком «усвідомлено» [11].

Загалом наш досвід свідчить, що ШІ має широкий спектр можливостей для роботи з текстом: генерувати різні творчі текстові формати, від віршів до електронних листів, довідок тощо; писати тексти на різні теми та в різних стилях; перефразувати текст, щоб зробити його більш зрозумілим або цікавим, узагальнювати, створювати резюме довгих текстових документів; перекладати текст іншими мовами; виявляти і виправляти помилки в тексті; відповісти на запитання про текст; знаходити інформацію в тексті; ілюструвати, візуалізувати текст.

Однією з особливостей спілкування із штучним інтелектом є необхідність коректного формулювання запиту (промту). Інакше най менша розпливчатість, неточність у формулюванні при зведе до помилок у результаті. Із чим ми неодноразово стикалися. Так, на прохання проаналізувати кількість згадувань політичної персони на сайті інтернет-видання N за певний період ШІ нарахував 200 згадувань, порахувавши при цьому все, що тільки міг знайти на сайті, зокрема архіви, незважаючи на дати. Після уточнення: «лише в новинній стрічці інтернет-видання» видав реалістичніше число – 25.

Той же Gemini, повідомивши, що може аналізувати зображення, відмовився повідомити, хто зображений на фото. На зауваження від повів: «Ви маєте рацію, моє попереднє повідомлення було неточним. Наразі я можу виявляти об'єкти на зображеннях, але не можу ідентифікувати їх». Помітили також, що результат роботи із ШІ кращий, коли запити будувати поетапно, а не один розлогий, у якому намагатися врахувати всі умови. Найважливішою для аналітика є здатність ШІ автоматизувати збір, оброблення та аналіз даних. Уже в наш час ШІ використовується для автоматичного збору даних з таких джерел, як вебсайти, соціальні медіа, інші публічні записи. Це заощаджує аналітикам багато часу та зусиль. Але безкоштовні версії великих мовних моделей мають ряд обмежень і мало пристосовані для такої роботи. Для цього використовують спеціалізовані програми на базі штучного інтелекту.

Наприклад, в Україні Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки для моніторингу медіапростору й аналізу масиву онлайн-публікацій використовує можливості ШІ, зокрема платформи “SemanticForce” та “Attack Index”. «Вони можуть використовуватися як для виявлення дезінформації,

аналізу дезінформаційних кампаній, так і для розроблення заходів з реагування та протидії» [12]. ШІ може аналізувати новинні статті, розрізняючи тональність публікації (позитивна, негативна, нейтральна), підмічаючи певні тенденції. Зауважимо, що використовувати ці можливості ШІ є сенс саме при роботі з великими обсягами інформації. Водночас багато запитань виникає щодо алгоритму й методики роботи ШІ з українськими інтернет-виданнями, особливо регіональними, також його можливостей доступу до них. Gemini, на прохання скласти рейтинг чотирьох політичних персон за кількістю їх згадувань у київських інтернет-виданнях за два дні, використав лише п'ять видань, зазначивши, що не має доступу до всіх видань. Microsoft Copilot узагалі відмовився від завдання, пояснивши тим, що це потребує доступу до багатьох зовнішніх джерел, хоча його попередник Bing chat with ai & gpt-4 завдання виконав, використавши чотири видання, щоправда, не звернувши уваги на дати.

Вочевидь у подібних програм є проблема з ідентифікацією та розподілом видань за регіонами України. Треба зауважити, що інколи навіть аналітикам за вихідними даними видання буває складно визначити його походження. Перевірка достовірності інформації, якою оперує аналітик, – обов'язкова умова його роботи. Генеративний штучний інтелект створює нові виклики і водночас відкриває нові можливості в цій сфері. З упровадженням штучного інтелекту дезінформація, пропаганда виходять на новий рівень. Широкого поширення набуває методика синтезу зображення людини, яка базується на штучному інтелекті (дипфейк), генерування, підроблення голосів, маніпулятивне спотворення фактів.

Серед популярних програм, за допомогою яких можна створювати як потрібний вам аудіо- і відеоконтент, так і дипфейки – потужний інструмент Sora (<https://www.openaisora.video/uk>) від OpenAI, що перетворює текстові підказки на повноцінні відеоролики. Нейромережа “VLOGGER” (<https://enriccorona.github.io/vlogger>), представлена Google, створює рухомого персонажа зі статичного зображення; Arcads (<https://www.arcads.ai>) – перетворює текст у високоякісну, емоційно резонансну відеорекламу. Він використовує передові алгоритми штучного інтелекту для створення автентичних, реалістичних відео на основі введеного вами тексту. При тестуванні на нас справили враження якість результату та можливості нейромережі “HeyGen” (<https://www.heygen.com>). За допомогою програми можна створити свій (або чийсь) відеоаватар, який відтворюватиме вашим голосом (або вибраним з бази) написаний вами текст, будь-якою із 40 мов. Спробувати платформу можна за допомогою безкоштовного тарифу, який включає одноквилинне пробне відео.

З недоліків: ШІ-голоси не завжди правильно відтворюють власні назви або специфічні терміни. Але для інформаційних аналітиків важливо те, що ШІ також використовується для виявлення фейкових новин та дезінформації, які можуть впливати на політичні процеси, особливо в умовах війни в Україні. Системи ШІ можуть виявляти підозрілу активність, аналізувати текст та

зображення, щоб ідентифікувати потенційно фейкові новини, а потім позначати їх або видаляти. Неправдива інформація виглядає переконливішою, якщо її супроводжує фото. Зловмисники можуть використовувати різні програми, аби від редагувати зображення. Сервіс “Foto Forensics” (<https://fotoforensics.com>) допоможе зрозуміти, чи редагували зображення, яке вас цікавить.

Фото, які раніше публікувалися в мережі, можуть використати для поширення маніпулятивної інформації. Сервіс “TinEye” (<https://tineye.com>) допоможе перевірити, де таке зображення з’являлося в інтернеті. Сліди обробки та монтажу відео виявляє програма “InVid” (<https://www.invid-project.eu>). Програма “Deepware Scanner” (<https://scanner.deepware.ai>) допоможе перевірити, чи було відео згенероване ШІ. Технології “HeyGen”, “Descript”, “Respeecher” можуть генерувати голос людини, створюючи фейкові аудіозаписи. Щоб ідентифікувати підробку ШІ, можна використовувати той самий ШІ. О. Петрів [13] радить також звернути увагу на аспекти, які «більш притаманні згенерованому матеріалу». Так, ШІ-голоси можуть звучати монотонно або без емоцій; іноді ШІ може неправильно ставити наголос у словах, робити паузи в невласливих місцях. Про «штучність» відео, зазначає О. Петрів, свідчитимуть невідповідності в анімації: обличчя або рухи можуть виглядати дещо неприродно, розсинхронізовано; можуть з’являтися дивні предмети на фоні. Фахівець радить для перевірки контенту використовувати Truly Media – платформу, що містить функції на основі ШІ для перевірки цифрового контенту та виявлення дезінформації [13].

Для виявлення ознак ШІ, в контенті створено ряд сервісів, які теж стануть в нагоді аналітику [14]. В Україні також розпочав роботу сайт «Штучний інтелект і дезінформація». Він допоможе ефективніше виявляти російські фейки, які було створено із застосуванням ШІ [15]. Аналізуючи можливості та переваги, які надає штучний інтелект при роботі з текстами, виявленні ознак дезінформації, варто наголосити на важливості людського контролю та критичного мислення під час використання інструментів ШІ. Важливими й перспективними вважаємо дослідження етичних наслідків використання ШІ в аналізі інформації.

Висновки. Взаємодія з ШІ – це взаємне навчання користувача та програми. Як показав наш досвід, використання ШІ підвищує продуктивність та ефективність роботи аналітика під час пошуку інформації, її аналізу, узагальнення, ранжування, візуалізації, побудови сценаріїв, складання планів тощо. При написанні наукової праці чи аналізі новинних сайтів нам видається ефективнішим поетапне, поопераційне використання програм на базі штучного інтелекту. ШІ порівняно з пошуковими системами, має ширші можливості для уточнення запиту, може надавати більш персоналізовані відповіді на запити і вести діалог з користувачем, тоді як у пошукової системи бувають труднощі з розумінням складних або неоднозначних запитів. Водночас треба мати на увазі різницю в джерелах даних. Google черпає

інформацію з проіндексованих вебресурсів, а база даних ШІ, на якій він навчається, актуальна станом на 2022 р. Звісно, ми лише ознайомилися з основними можливостями Microsoft Copilot і Google Gemini, але на сьогоднішній основним недоліком програм є те, що певний відсоток помилкової або неправдивої інформації в результатах роботи ШІ значною мірою нівелює їхні переваги, змушуючи витратити час на перевірку всієї наданої ними інформації. Можливий вихід бачимо в платних індивідуальних чат-ботах, з налаштуванням і навчанням під потреби користувача. Важливими й корисними для інформаційного аналітика є програми, сервіси, які здатні аналізувати текст та зображення, щоб ідентифікувати потенційно фейкові матеріали. Водночас поки що ці інструменти залишаються здебільшого повністю або в розширеному функціоналі доступні лише за корпоративною підпискою або за плату. Наш досвід роботи з програмами штучного інтелекту підтвердив важливість людського контролю та критичного мислення під час використання інструментів ШІ.

Важливими й перспективними вважаємо дослідження етичних наслідків використання ШІ в аналізі інформації. З огляду на темпи розвитку платформ і програм на основі штучного інтелекту у 2023–2024 рр. можна припустити, що в найближчі роки штучний інтелект буде впроваджено в усі сфери нашого життя. Для інформаційних аналітиків це черговий виклик, зміна підходів до моніторингу, оброблення і використання мультимедійної інформації, опанування нових знань, вироблення нових прийомів і професійних навичок.

Список бібліографічних посилань

1. Van Noorden R., Perkel JM. AI and Science: What 1,600 Researchers Think. *Nature*. 2023. 27 September. <https://doi.org/10.1038/d41586-023-02980-0>
2. Is ChatGPT making scientists hyper-productive? The highs and lows of using AI. *Nature*. 2024. 28 February. URL: <https://www.nature.com/articles/d41586-024-00592-w#ref-CR2> (Last accessed: 05.06.2024).
3. Gartner Top 10 Trends in Data and Analytics for 2024. *Gartner*. 2024. 25 April. URL: <https://www.gartner.com/en/newsroom/press-releases/2024-04-25-gartner-identifies-the-top-trends-in-data-and-analytics-for-2024> (Last accessed: 05.06.2024).
4. Foresight: Use and Impact of Artificial Intelligence in Scientific Research. *European Research Council*. URL: https://erc.europa.eu/sites/default/files/2023-12/AI_in_science.pdf (Last accessed: 05.06.2024).
5. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні : монографія / [за заг. ред. А. І. Шевченка]. Київ : ІПШІ, 2023. 305 с. https://doi.org/10.15407/development_strategy_2023
6. Ланде Д. В. Формування і аналіз мереж подій у сфері парламентського контролю на основі застосування систем штучного інтелекту. *Інформація і*

право. 2024. № 1 (48). С. 84–89. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.1\(48\).300776](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.1(48).300776)

7. Гуменюк Т. Використання штучного інтелекту в інформаційному просторі: філософський аспект. *Укр. інформ. простір*. 2023. № 2 (12). С. 41–54. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.2\(12\).2023.291164](https://doi.org/10.31866/2616-7948.2(12).2023.291164)

8. Годецька Т. Застосування штучного інтелекту в інформаційно-аналітичній діяльності. *Розбудова єдиного відкритого інформ. простору освіти впродовж життя* : зб. матеріалів 6-го Міжнар. наук.-практ. WEBфоруму (Київ – Харків, 26–29 берез. 2024 р.). Вінниця : Нілан-ЛТД, 2024. Вип. 5. С. 35–40. <https://doi.org/10.33407/lib.NAES.740977>

9. Глинський Я. М. Вплив штучного інтелекту та інтелектуальних роботів на інформаційний простір : монографія. Львів : Деол, 2022. 283 с. <https://doi.org/10.31673/2415-8089.2023.041010>

10. Сидоренко Т. М., Машковець С. В. Застосування штучного інтелекту в інформаційно-комунікаційному просторі. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2023. № 4 (43). С. 81–85. <https://doi.org/10.31673/2415-8089.2023.041010>

11. Кобзар Ю. Нейромережі навчилися брехати і маніпулювати: вчені попередили про небезпеку. *УНІАН*. 2024. 29.05. URL: <https://www.unian.ua/techno/neiroseti/neyromerezhi-navchilisya-brehati-i-manipulyuvati-vcheni-porperedili-pro-nebezpeku-12649608.html> (дата звернення: 08.06.2024).

12. Штучний інтелект і дезінформація: можливості та ризики в умовах війни. *Укрінформ*. 2023. 05.04. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3691961-stucnij-intelekt-i-dezinformacia-mozlivosti-ta-riziki-v-umovah-vijni.html> (дата звернення: 08.06. 2024).

13. Петрів О. Дезінформація та штучний інтелект (не)видима загроза сучасності. *Центр демократії та верховенства права*. 2023. 23.08. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/dezinformatsiya-shtuchnyi-intelekt> (дата звернення: 08.06. 2024).

14. 8 Best AI Detection Tools [So You Don't Get Penalized]. *DDIY*. URL: <https://ddiy.co/best-ai-detection-tools/0> (Last accessed: 05.06.2024).

15. В Україні запустили сайт про ризики використання ШІ та поширення дезінформації. *#ШОТАМ*. 2024. 07.03. URL: <https://shotam.info/v-ukraini-zapustyly-sayt-pro-ryzyky-vykorystannia-shi-ta-poshyrennia-dezinformatsii> (дата звернення: 08.06. 2024).